

Zdravotně sociální práce s bezdomovci

Eliška Švehláková

Bakalářská práce
2014

Univerzita Tomáše Bati ve Zlíně
Fakulta humanitních studií

Univerzita Tomáše Bati ve Zlíně
Fakulta humanitních studií
Ústav zdravotnických věd
akademický rok: 2013/2014

ZADÁNÍ BAKALÁŘSKÉ PRÁCE

(PROJEKTU, UMĚLECKÉHO DÍLA, UMĚLECKÉHO VÝKONU)

Jméno a příjmení: **Eliška Švehláková**
Osobní číslo: **H11288**
Studijní program: **B5350 Zdravotně sociální péče**
Studijní obor: **Zdravotně sociální pracovník**
Forma studia: **prezenční**

Téma práce: **Zdravotně sociální práce s bezdomovci**

Zásady pro vypracování:

Vymezení pojmů a teoretických východisek vztahujících se k tématu zdravotně sociální práce s bezdomovci.

Příprava metodiky výzkumné části.

Realizace kvantitativního výzkumu dotazníkovým šetřením.

Zpracování a vyhodnocení získaných dat, včetně jejich interpretace.

Prezentace výsledků výzkumu, jejich shrnutí a doporučení pro praxi.

Rozsah bakalářské práce:

Rozsah příloh:

Forma zpracování bakalářské práce: **tištěná/elektronická**

Seznam odborné literatury:

KUTNOHORSKÁ, Jana, Martina CICHÁ a Radoslav GOLDMANN. Etika pro zdravotně sociální pracovníky. Praha: Grada, 2011. ISBN 978-80-247-3843-7.

MATOUŠEK, Oldřich, Pavla KODYMOVÁ a Jana KOLÁČKOVÁ. Sociální práce v praxi: Specifika různých cílových skupin a práce s nimi. Praha: Portál, 2005. ISBN 80-7367-002-X.

PRŮDKOVÁ, Táša a Přemysl NOVOTNÝ. Bezdomovectví. Praha: Triton, 2008. ISBN 8073871009.

ŠUPKOVÁ, Danuše a kol. Zdravotní péče o bezdomovce v ČR. Praha: Grada Publishing, 2007. ISBN 978-80-247-2245-0.

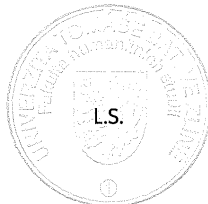
Vedoucí bakalářské práce: **doc. PhDr. Jana Kutnohorská, CSc.**
Ústav zdravotnických věd

Datum zadání bakalářské práce: **15. ledna 2014**

Termín odevzdání bakalářské práce: **23. května 2014**

Ve Zlíně dne 15. ledna 2014

doc. Ing. Anežka Lengalová, Ph.D.
děkanka

Mgr. Zlatica Dorková, Ph.D.
ředitelka ústavu

PROHLÁŠENÍ AUTORA BAKALÁŘSKÉ PRÁCE

Beru na vědomí, že

- odevzdáním bakalářské práce souhlasím se zveřejněním své práce podle zákona č. 111/1998 Sb. o vysokých školách a o změně a doplnění dalších zákonů (zákon o vysokých školách), ve znění pozdějších právních předpisů, bez ohledu na výsledek obhajoby ¹⁾;
- beru na vědomí, že bakalářská práce bude uložena v elektronické podobě v univerzitním informačním systému dostupná k nahlédnutí;
- na moji bakalářskou práci se plně vztahuje zákon č. 121/2000 Sb. o právu autorském, o právech souvisejících s právem autorským a o změně některých zákonů (autorský zákon) ve znění pozdějších právních předpisů, zejm. § 35 odst. 3 ²⁾;
- podle § 60 ³⁾ odst. 1 autorského zákona má UTB ve Zlíně právo na uzavření licenční smlouvy o užití školního díla v rozsahu § 12 odst. 4 autorského zákona;
- podle § 60 ³⁾ odst. 2 a 3 mohu užít své dílo – bakalářskou práci - nebo poskytnout licenci k jejímu využití jen s předchozím písemným souhlasem Univerzity Tomáše Bati ve Zlíně, která je oprávněna v takovém případě ode mne požadovat přiměřený příspěvek na úhradu nákladů, které byly Univerzitou Tomáše Bati ve Zlíně na vytvoření díla vynaloženy (až do jejich skutečné výše);
- pokud bylo k vypracování bakalářské práce využito softwaru poskytnutého Univerzitou Tomáše Bati ve Zlíně nebo jinými subjekty pouze ke studijním a výzkumným účelům (tj. k nekomerčnímu využití), nelze výsledky bakalářské práce využít ke komerčním účelům.

Prohlašuji, že

- elektronická a tištěná verze bakalářské práce jsou totožné;
- na bakalářské práci jsem pracoval samostatně a použitou literaturu jsem citoval. V případě publikace výsledků budu uveden jako spoluautor.

Ve Zlíně 20...2...2014

.....

1) zákon č. 111/1998 Sb. o vysokých školách a o změně a doplnění dalších zákonů (zákon o vysokých školách), ve znění pozdějších právních předpisů, § 47b Zveřejňování závěrečných prací:

(1) Vysoká škola nevydělečně zveřejňuje disertační, diplomové, bakalářské a rigorózní práce, u kterých proběhla obhajoba, včetně posudků oponentů a výsledku obhajoby prostřednictvím databáze kvalifikačních prací, kterou spravuje. Způsob zveřejnění stanoví vnitřní předpis vysoké školy.

(2) *Disertační, diplomové, bakalářské a rigorózní práce odevzdané uchazečem k obhajobě musí být též nejméně pět pracovních dnů před konáním obhajoby zveřejněny k nahlížení veřejnosti v místě určeném vnitřním předpisem vysoké školy nebo není-li tak určeno, v místě pracoviště vysoké školy, kde se má konat obhajoba práce. Každý si může ze zveřejněné práce pořizovat na své náklady výpisy, opisy nebo rozmnoženiny.*

(3) *Platí, že odevzdáním práce autor souhlasí se zveřejněním své práce podle tohoto zákona, bez ohledu na výsledek obhajoby.*

2) *zákon č. 121/2000 Sb. o právu autorském, o právech souvisejících s právem autorským a o změně některých zákonů (autorský zákon) ve znění pozdějších právních předpisů, § 35 odst. 3:*

(3) *Do práva autorského také nezasahuje škola nebo školské či vzdělávací zařízení, užije-li nikoli za účelem přímého nebo nepřímého hospodářského nebo obchodního prospěchu k výuce nebo k vlastní potřebě dílo vytvořené žákem nebo studentem ke splnění školních nebo studijních povinností vyplývajících z jeho právního vztahu ke škole nebo školskému či vzdělávacímu zařízení (školní dílo).*

3) *zákon č. 121/2000 Sb. o právu autorském, o právech souvisejících s právem autorským a o změně některých zákonů (autorský zákon) ve znění pozdějších právních předpisů, § 60 Školní dílo:*

(1) *Škola nebo školské či vzdělávací zařízení mají za obvyklých podmínek právo na uzavření licenční smlouvy o užití školního díla (§ 35 odst.*

3). *Odpirá-li autor takového díla udělit svolení bez vážného důvodu, mohou se tyto osoby domáhat nahrazení chybějícího projevu jeho vůle u soudu. Ustanovení § 35 odst. 3 zůstává nedotčeno.*

(2) *Není-li sjednáno jinak, může autor školního díla své dílo užit či poskytnout jinému licenci, není-li to v rozporu s oprávněnými zájmy školy nebo školského či vzdělávacího zařízení.*

(3) *Škola nebo školské či vzdělávací zařízení jsou oprávněny požadovat, aby jim autor školního díla z výdělku jím dosaženého v souvislosti s užitím díla či poskytnutím licence podle odstavce 2 přiměřeně přispěl na úhradu nákladů, které na vytvoření díla vynaložily, a to podle okolností až do jejich skutečné výše; přitom se přihlídí k výši výdělku dosaženého školou nebo školským či vzdělávacím zařízením z užití školního díla podle odstavce 1.*

ABSTRAKT

Předkládaná bakalářská práce se zabývá bezdomovectvím z pohledu zdravotně sociální práce. Hlavním cílem práce je pomocí dotazníkového šetření zmapovat povědomí studentů středních škol se zdravotnickým a sociálním zaměřením o bezdomovectví. Teoretická část práce se zabývá problematikou bezdomovectví, zdravotním stavem bezdomovců a organizacemi, které pracují s bezdomovci. V praktické části zjišťuje pomocí dotazníkového šetření postoje studentů středních škol se zdravotnickým a sociálním zaměřením k problematice bezdomovectví.

Klíčová slova: bezdomovec, bezdomovectví, zdravotně sociální práce, organizace pracující s bezdomovci

ABSTRACT

The bachelor's thesis deals homelessness in terms of health and social work. The main objective of the thesis is the questionnaire survey, awareness of high schools students with medical and social focus on homelessness. The theoretical part deals with the issue of homelessness, health status of homeless people and organizations work with homeless. In the practical part determined by means of a questionnaire survey of students with medical and social focus attitudes to the issue of homelessness.

Keywords: homeless person, homelessness, health and social work, organizations for homeless people

Děkuji doc. PhDr. Janě Kutnohorské, CSc. za odborné vedení mé bakalářské práce, za ochotu, vstřícnost a trpělivost, cenné připomínky a rady. Dále děkuji všem respondentům, kteří se podíleli na výzkumném šetření. Mé poděkování patří také pracovníkům Českého Červeného kříže za jejich ochotu a cenné rady k mé bakalářské práci. Touto cestou bych také chtěla poděkovat mé rodině za podporu během mého studia.

Prohlašuji, že odevzdaná verze bakalářské práce a verze elektronická nahraná do IS/STAG jsou totožné.

Eliška Švehláková

OBSAH

ÚVOD	10
I TEORETICKÁ ČÁST	11
1 FENOMÉN BEZDOMOVECTVÍ	12
1.1 VYMEZENÍ POJMU BEZDOMOVEC, BEZDOMOVECTVÍ, SOCIÁLNÍ VYLOUČENÍ	12
1.2 FAKTORY BEZDOMOVECTVÍ.....	13
1.2.1 Objektivní faktory	13
1.2.2 Subjektivní faktory	13
1.3 LIDÉ OHROŽENÍ SOCIÁLNÍM VYLOUČENÍM	14
1.4 TYPOLOGIE BEZDOMOVECTVÍ.....	14
1.4.1 Zjevné bezdomovectví	14
1.4.2 Skryté bezdomovectví	15
1.4.3 Potenciální bezdomovectví	15
1.4.4 Dobrovolné bezdomovectví	15
1.5 POČET BEZDOMOVců V ČESKÉ REPUBLICĚ.....	16
2 ZDRAVOTNĚ SOCIÁLNÍ PROBLEMATIKA BEZDOMOVECTVÍ	18
2.1 BEZDOMOVCI A ZÁVISLOSTI	18
2.2 ZDRAVOTNÍ STAV LIDÍ BEZ DOMOVA	18
2.2.1 Nejčastější nemoci lidí bez domova.....	19
2.3 ETICKÉ PRINCIPY PRÁCE S KLIENTEM - BEZDOMOVCEM.....	21
2.3.1 Pravidla etického chování sociálního pracovníka ve vztahu ke klientovi.....	21
2.3.2 Etické zásady ve vztahu ke společnosti.....	22
2.3.3 Etický přístup k sociálně vyloučenému jedinci	22
2.4 HOLISTICKÉ POJETÍ	23
3 ORGANIZACE PRACUJÍCÍ S BEZDOMOVCI	24
3.1 TERÉNNÍ SOCIÁLNÍ SLUŽBA	24
3.1.1 Zdravotní služba.....	25
3.2 SLUŽBY A SOCIÁLNÍ ZAŘÍZENÍ PRO BEZDOMOVCE.....	26
3.2.1 Nízkoprahové denní centrum	27
3.2.2 Noclehárna	27
3.2.3 Azylový dům	28
3.2.3.1 Azylové domy pro matky s dětmi	29
3.2.4 Chráněné byty pro bezdomovce	29
3.2.5 Dům na půl cesty	30
3.2.6 Krizová lůžka	30
3.2.7 Domov se zvláštním režimem	31
II PRAKTICKÁ ČÁST	32
4 CÍLE PRÁCE	33

4.1	HLAVNÍ VÝZKUMNÝ CÍL	33
4.2	DÍLČÍ VÝZKUMNÉ CÍLE	33
4.3	HYPOTÉZY.....	33
5	METODOLOGIE VÝZKUMNÉHO ŠETŘENÍ.....	35
5.1	POUŽITÉ METODY	35
5.1.1	Dotazník	35
5.2	CHARAKTERISTIKA VÝZKUMNÉHO SOUBORU.....	35
6	DESING VÝZKUMU.....	36
7	ANALÝZA A INTERPRETACE ZÍSKANÝCH DAT	37
8	DISKUZE.....	56
	ZÁVĚR	60
	SEZNAM POUŽITÉ LITERATURY.....	62
	SEZNAM GRAFŮ	64
	SEZNAM OBRÁZKŮ	65
	SEZNAM TABULEK.....	66
	SEZNAM PŘÍLOH.....	67

ÚVOD

Pro mou bakalářskou práci jsem si vybrala téma „Zdravotně sociální práce s bezdomovci“, protože mě zajímá sociální práce s touto cílovou skupinou a zajímají mě také životní příběhy lidí, kteří se ocitli v nepříznivé životní situaci a skončili na ulici. Jelikož bydlím na velmi malé vesnici, tak s problematikou bezdomovectví jsem se setkala až při studiu na střední škole. Vidět zanedbané lidi spící na lavičkách v parcích nebo na autobusovém nádraží pro mě bylo úplně novou zkušeností. Začala jsem tedy přemýšlet, z jakého důvodu se tyto lidé ocitli na ulici, zda za jejich životní situací stojí bezpodmínečně alkohol a jak by bylo možné těmto lidem pomoci. Během studia na univerzitě jsem pochopila, že velmi málo studentů humanitních věd by se chtělo v rámci svého povolání zabývat touto cílovou skupinou. Důvodů k tomuto negativnímu postoji je více. Někteří lidé zastávají názor, že bezdomovci si sami zvolili svůj způsob života, který jim vyhovuje, a nemají žádnou snahu svou nepříznivou situaci zlepšit. Další lidé si myslí, že každý bezdomovec je závislý na alkoholu a proto není schopen zařadit se do společnosti. Ovšem v dnešní době půjček, dluhů, úvěrů a celkové zadluženosti společnosti se bezdomovcem může stát prakticky kdokoli.

V teoretické části předkládané bakalářské práce se budu zabývat fenoménem bezdomovectví, popíšu faktory bezdomovectví, zaměřím se na skupiny lidí, kteří jsou ohroženi sociálním vyloučením a bezdomovectvím, popíšu jednotlivé typy bezdomovectví a zmíním i problematiku bezdomovectví v České republice. Dále se budu zabývat zdravotně sociální problematikou bezdomovectví a v poslední kapitole teoretické části popíšu organizace pracující s bezdomovci.

V praktické části budu zjišťovat postoje studentů středních škol se zdravotnickým a sociálním zaměřením k problematice bezdomovectví. Mým hlavním cílem je zjistit povědomí studentů středních škol o problematice bezdomovectví.

I. TEORETICKÁ ČÁST

1 FENOMÉN BEZDOMOVECTVÍ

„Člověk má jeden domov, ale bezdomovec sto.“

Romské přísloví

V první kapitole této práce se budu obecně zabývat problematikou bezdomovectví a sociálního vyloučení. Zmíním faktory vzniku bezdomovectví, vyjmenuju cílové skupiny, které jsou nejvíce ohroženy sociálním vyloučením, dále popíšu typologii bezdomovectví a zaměřím se také na problematiku bezdomovectví v České republice.

„Nejširší v Evropě užívaná definice zahrnuje mezi bezdomovce vedle osob bez střechy nad hlavou i osoby žijící v nedůstojných podmínkách, v ústavech a sociálních zařízeních, osoby, které nemají vlastní bydlení, a osoby, jimž hrozí ztráta bydlení (protože kupř. neplatí nájem).“ (Matoušek, 2003, s. 31).

„Nejširší pojetí chudoby, prosazované v současnosti některými mezinárodními organizacemi, zahrnuje vedle příjmu i dostupnost veřejných služeb (jimiž jsou vedle služeb sociálních také zdravotnictví a školství a stav výživy).“ (Matoušek, 2003, s. 75).

1.1 Vymezení pojmu bezdomovec, bezdomovectví, sociální vyloučení

„Bezdomovectví (ve stejném významu se rovněž používá termín bezdomovství) je sociálním jevem podmíněným celou řadou faktorů a představuje krajní podobu sociálního vyloučení.“ (Matoušek, Kodymová, Koláčková, 2005, s. 315). Dle Kotýnkové (in Matoušek, Kodymová, Koláčková, 2005, s. 315) můžeme na sociální vyloučení nahlížet jako na odraz nerovného přístupu k pěti základním zdrojům společnosti, kterými jsou zaměstnání, zdravotní péče, vzdělání, bydlení a sociální ochrana. Termínem **bezdomovec** označujeme osobu bez domova nebo bez možnosti využívat dlouhodobě nějaké přístřeší. V zákonu o českém občanství je termínem bezdomovec označována osoba bez jakéhokoliv státního občanství. Široká veřejnost si pod pojmem bezdomovec většinou představuje špinavého, páchnoucího člověka, který obtěžuje své okolí. Pojem bezdomovec si také spojujeme většinou s mužským pohlavím. *„Termín bezdomovství pak označuje způsob života této osoby a existenci tohoto jevu.“* (Sekot, 2010, s. 139). Bezdomovectví bývá většinou spojováno s dalšími negativními faktory – sociální izolovaností, psychickým i fyzickým strádáním. Fenomén bezdomovectví je patrný spíše ve velkých městech. Bezdomovectví je nesporně fenoménem patologickým, který pro společnost znamená nemalou sociální zátěž, pro je-

dince pak představuje ztrátu možnosti být užitečný. Člověk bez přístřeší musí neustále hledat a nalézat cesty k uspokojování nejzákladnějších životních potřeb. (Matoušek, Kodymová, Koláčková, 2005; s. 315-316). „Z psychologického hlediska je na bezdomovectví nejvýznamnější ztráta zázemí, jistoty a bezpečí domova, blízkých lidí, s nimiž by daný jedinec sdílel život, a s tím souvisejícího pocitu opory.“ (Vágnerová, Csémy, Marek, 2013, s. 9). Nejde jen o absenci trvalého bydliště, ale i o to, že člověk bez domova nemá kolem sebe lidi, ke kterým by patřil a místo, kde by se cítil bezpečný. Člověk bez domova je na jedné straně zbaven tlaku na plnění různých požadavků, na druhou stranu jej ale život na ulici připravuje o ochranu, kterou poskytuje standardní sociální začlenění.

1.2 Faktory bezdomovectví

Faktory ovlivňující ztrátu bydlení můžeme rozdělit na objektivní a subjektivní.

1.2.1 Objektivní faktory

Zahrnují bytovou politiku, politiku zaměstnanosti, postavení etnických minorit a sociální postavení daného státu a další faktory.

1.2.2 Subjektivní faktory

Subjektivní faktory lze seřadit do čtyř skupin:

- Materiální (dlouhodobá nezaměstnanost, ztráta nebo nejistota v bydlení, zadluženost, nedostatek finančních příjmů).
- Vztahové (problémy v manželství nebo v rodině, změna vztahů v rodině, její funkčnost, narušené vzájemné vazby, rozpad manželství, rozchod partnerů, násilí v rodině, zneužívání, týrání, celková samota).
- Osobní (různá onemocnění, např. duševní, mentální, somatická, závislosti na psychoaktivních látkách a jiné, duševní nezralost).
- Institucionální (odchod z výkonu trestu, opuštění ústavní výchovy, propuštění z léčeben).

(Hradecká, Hradecký, 1996).

1.3 Lidé ohrožení sociálním vyloučením

Bezdomovectvím jsou podle Matouška, Kodymové, Koláčkové (2005, s. 316) nejvíce ohroženy tyto skupiny lidí:

- Senioři
- Hendikepovaní (osoby se zdravotním postižením)
- Dlouhodobě nezaměstnaní
- Lidé adaptovaní na život v institucích
- Příslušníci etnických minorit (u nás samozřejmě především Romové)
- Migranti

Bezdomovectvím jsou spíše ohroženi muži než ženy, což je vysvětlováno větší orientací žen na mezilidské vztahy. Ženy jsou většinou schopny vytěžit zdroje své bohatší sociální sítě a v případě krize se umějí obrátit na někoho, kdo jim pomůže. *„Muži, kteří jsou méně orientováni na vztahy, se častěji ocitají osamoceni a „propadnou“ svou záchrannou sociální sítí.“* (Matoušek, Kodymová, Koláčková, 2005, s. 316).

Dle Kutnohorské, Ciché a Goldmanna (2011, s. 128) k lidem ohroženým sociálním vyloučením řadíme lidi žijící v nuzných finančních a bytových podmínkách, dlouhodobě nezaměstnané, často bez potřebného vzdělání. Mohou zde patřit jedinci propuštění z výkonu trestu, lidé závislí na návykových látkách, hendikepovaní jedinci či senioři nebo také lidé odlišné kultury a etnika.

1.4 Typologie bezdomovectví

1.4.1 Zjevné bezdomovectví

Tato skupina bezdomovců tvoří nejviditelnější část bezdomovecké populace. Patří sem lidé spící v kanálech, v parcích, na nádražích. Tyto lidi vidáme u kontejnerů přikryté novinami, spí prakticky všude tam, kde je to možné. Dále sem patří lidé využívající noclehárny či jiná zařízení poskytovaná charitativními organizacemi. Často jsou poznamenáni alkoholismem, tělesným či mentálním postižením. Skupina zjevných bezdomovců nejvíce odpovídá představám lidí o bezdomovcích a bezdomovectví. *„Nejvíce problémovým obdobím pro tyto*

bezdomovce je zima, kdy někteří z nich vyhledávají ubytování v azylových domech nebo podobných zařízeních.“ (Sochůrek, 2009, s. 140)

1.4.2 Skryté bezdomovectví

Do této skupiny řadíme ty lidi bez přístřeší, kteří z nějakého důvodu nevyužívají veřejné či charitativní služby. Vyšší počet této skupiny bezdomovců můžeme zaznamenat v regionech s nedostačující nabídkou těchto služeb. Jako „skryté“ bezdomovce označujeme lidi bez trvalého bydliště, tito lidé často mění svá dočasná útočiště, s čímž jsou spojeny potíže s policií a úřady, ale také zdravotní potíže. Bydlení v domech určených k demolici, v kontejnerech, ve starých automobilech či ve stanech tito lidé často opouštějí v podzimních měsících, s příchodem chladných nocí. Nakonec se také obrátí na služby veřejných či charitativních organizací, kterých využívají většinou bezdomovci zjevně. V těchto zařízeních však mohou setrvat pouze po určitou dobu, určenou limitem. Výsledkem neschopnosti a nemohoucnosti dosáhnout bydlení vlastními silami je nutnost hledání nejistého a přechodného ubytování.

1.4.3 Potenciální bezdomovectví

Lidé, kteří si nevyhovující podmínky bydlení zavinili sami nebo na své situaci nenesou přímou vinu. Na ulici se tito lidé ocitají po ztrátě zaměstnání, bydlení či partnera. Bezdomovci spadající do této skupiny většinou nejsou schopni řešit svou situaci bez pomoci, kterou však nevyhledávají.

1.4.4 Dobrovolné bezdomovectví

Sem řadíme lidi, kteří se z různých důvodů rozešli se společností a rezignují na možnosti zlepšit svou situaci.

Další členění dle Sochůrka (2009, s. 141):

- Klasičtí tuláci – žijí převážně na ulicích nebo v primitivních přístřešcích, zbudovaných na opuštěných nebo málo frekventovaných místech, jako jsou zanedbané parky, skládky, periferie měst, opuštěná staveniště, lesíky atd.
- Squateři – obsazují opuštěné domy, někdy již určené k demolici

- Drogově závislí – objevují se nejčastěji mezi squatory, ale můžeme je zařadit do kterékoli výše uvedené skupiny. Zpravidla ale vyhledávají místa, kde se zdržují jiní toxikomani.
- Nádražní populace – jsou lidé, kteří žijí na nádražích. Mají pocit sounáležitosti, protože se zde vyskytují další bezdomovci, prostředí nádraží jim poskytuje pocit bezpečí, úkryt a útočiště. Svým specifickým životem žijí především v noci. V halách jsou stánky se zbytky nedojedených jídel, odhozené odpadky, odpadky z nádražní restaurace, teplo, sociální zařízení a zejména střecha nad hlavou.
- Jiní bezdomovci – lidé propuštěni z vězení, psychiatrických léčeben, léčeben proti-alkoholních nebo protitoxikologických, ilegální imigranti – cizinci, kteří nezískali přístřeší, práci nebo o ni přišli, migrující Romové, osoby bez občanství, nezaměstnaní, kteří odmítají pracovat, staří lidé nebo lidé v přechodné životní krizi, kterou nejsou schopni sami vyřešit atd.

1.5 Počet bezdomovců v České republice

V České republice stále nejsou znalosti o bezdomovectví na příliš dobré úrovni. Pokud se jedná o kriminologický pohled na tuto problematiku, nejsou k dispozici téměř žádné informace, jelikož většina pramenů se zaměřuje na zdravotní a sociální stránku. Před rokem 1989 u nás totiž bezdomovectví téměř neexistovalo. Ve skryté podobě se bezdomovectví u nás objevovalo i v minulém režimu, ale tento problém byl schováván v sociálních a zdravotnických zařízeních, popřípadě ve věznicích.

Po roce 1989 se počet bezdomovců u nás zvyšoval. Příčin bylo hned několik: propuštění vězni, zahraniční migrace a také společensky nepřizpůsobiví jedinci, kteří z nějakého důvodu ztratili byt. Další příčinou byla také dekriminalizace – člověk, který nepracoval, byl trestně stíhán za příživnictví a mohl být také umístěn do psychiatrické léčebny či jiného zařízení.

Statistické údaje o počtu bezdomovců u nás dříve neexistovaly. K dispozici byly pouze údaje z větších měst, jako je Praha a Brno. Podle odhadů bylo v roce 2004 v Praze až čtyři a půl tisíce bezdomovců, v Brně v roce 2006 až patnáct set. Některá města se v minulosti pokoušela zjistit počet bezdomovců, pokaždé však byla použita jiná metodika, a proto jsme o počtu lidí bez domova neměli přesné a ucelené informace. Vodítkem pro nás mohou být

údaje Českého statistického úřadu posledního sčítání lidí, domů a bytů. V roce 2011 se Český statistický úřad ve spolupráci se sdružením Azylových domů ČR a s Asociací poskytovatelů sociálních služeb ČR v rámci sčítání lidu pokusili zmapovat život lidí bez domova. Díky tomuto rozhodnutí Česká republika získává poprvé v historii ucelené informace o lidech, kteří využívají služeb sociálních zařízení, jako jsou azylové domy či domy na půl cesty. Dle místopředsedy Českého statistického úřadu Stanislava Drápala „*Určitá skupina lidí, kteří žijí na ulici, s úřady nekomunikuje, komunikovat nechce a ani se nezajímá o nabízenou pomoc, sčítací komisaři nechodili po parcích ani pod mosty, nešlo o to zjistit, kolik je v Česku celkem bezdomovců.*“ (www.czso.cz). Lidé z Českého statistického úřadu se zaměřili na ty, kteří komunikují a využívají nabízenou pomoc. Jedině těmto bezdomovcům se totiž dá pomoci, a proto hlavním cílem tohoto sčítání bylo zjistit maximum informací právě o nich. Dle výsledků sčítání je typickým bezdomovcem u nás svobodný vyučený muž ve věku 45-49 let. „*ČSÚ získal sčítací komisaře z řad zaměstnanců azylových domů a ti se se svými klienty pokusili vyplnit na sčítací list všechny informace, které byl daný člověk schopen dát dohromady. Sčítalo se v azylových domech, domech na půl cesty, noclehárnách a v nízkoprahových denních centrech.*“ (www.czso.cz)

Dle sčítání lidí, domů a bytů nejvíce lidí bez domova žije v Moravskoslezském kraji s počtem 2574, na druhém místě je Praha s počtem 1254 lidí bez domova a na místě třetím Jiho-moravský kraj, kde podle údajů žije 1156 bezdomovců. Naopak nejméně uživatelů sociálních služeb napočítali sčítací komisaři v Libereckém kraji (262) a v kraji Karlovarském (256). Celkem byly informace zjišťovány od 11 496 lidí, kteří byli označeni jako lidé bez domova.

Z hlediska pohlaví mezi bezdomovci jednoznačně převládají muži, většinou jsou to lidé svobodní nebo rozvedení. Z hlediska ekonomické aktivity je nejvíce nezaměstnaných, přičemž 3,1 % lidí bez domova hledá stále své první zaměstnání a 14,2 % bezdomovců tvoří nepracující důchodci. (www.czso.cz)

2 ZDRAVOTNĚ SOCIÁLNÍ PROBLEMATIKA BEZDOMOVECTVÍ

V druhé části své bakalářské práce se zaměřím na zdravotně sociální problematiku bezdomovectví. Nejdříve popíšu problematiku závislostí u bezdomovců, potom zdravotní stav lidí bez domova se zaměřením na jejich nejčastější nemoci, s využitím výsledků ze specializované ordinace pro bezdomovce v Praze. Dále se budu zabývat etickými přístupy sociálního či zdravotně sociálního pracovníka ke klientu-bezdomovci, principy etického chování sociálního pracovníka dle etického kodexu sociálních pracovníků ČR a nakonec kapitoly popíšu holistický přístup.

2.1 Bezdomovci a závislosti

„Mezi bezdomovci najdeme lidi závislé na návykových látkách.“ (Matoušek, Kodymová, Koláčová 2005, s. 316). Pro tuto skupinu je typická závislost na alkoholu, a to jak závislost primární, která bývá příčinou sociálního vyloučení, tak ta, která u bezdomovce vznikla během života na ulici. „Závislost na alkoholu, popř. jiných látkách, může být jednak jednou z příčin sociálního úpadku a jednak jedním z důsledků vzniklého bezdomovectví.“ (Šupková a kol., 2007, s. 34). V každém případě závislost není problémem většiny bezdomovců.

„Překvapivě existuje pouze málo studií o stavu drog a zdraví bezdomovců. Existuje velké množství literatury o zneužívání drog, ale pouze malý počet je zaměřen na bezdomovce.“ (Fitzpatrick in Průdková, Novotný 2008, s. 20). Přitom stres z přespávání na ulici řeší drtivá většina bezdomovců zneužíváním drog či užíváním alkoholu. Uživatelé drog často žijí v chudobě a na ulici, protože jejich příbuzní s nimi již ztratili trpělivost. Sociální zařízení, která nabízejí své služby bezdomovcům, nejsou většinou na bezdomovce-toxikomany připravena, proto je zapotřebí se těmito souvislostmi více zabývat. (Průdková, Novotný, 2008. s. 20)

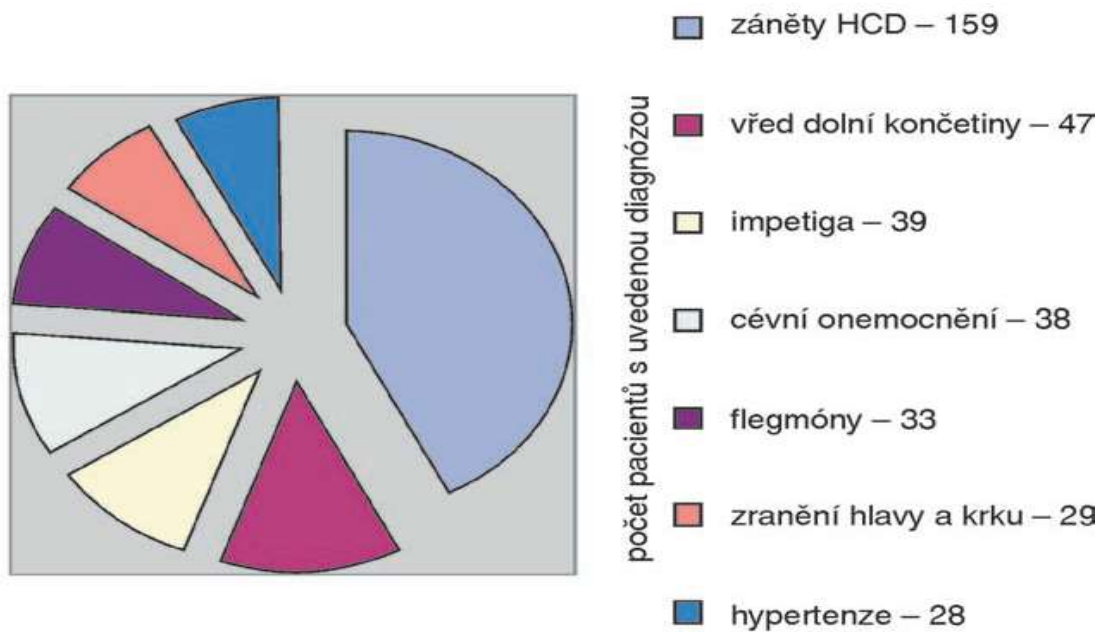
2.2 Zdravotní stav lidí bez domova

Pokud se budeme zabývat zdravím lidí bez domova, je na místě rozlišit mezi zdravím tělesným a duševním. Podlomené duševní zdraví totiž dostalo na ulici už hodně lidí, zatímco špatný tělesný stav se jako příčina bezdomovectví objevuje jen velmi zřídka. „Podle našich zkušeností jsou bezdomovci fyzicky více méně zdraví. Je to paradoxní, ale oni prakticky

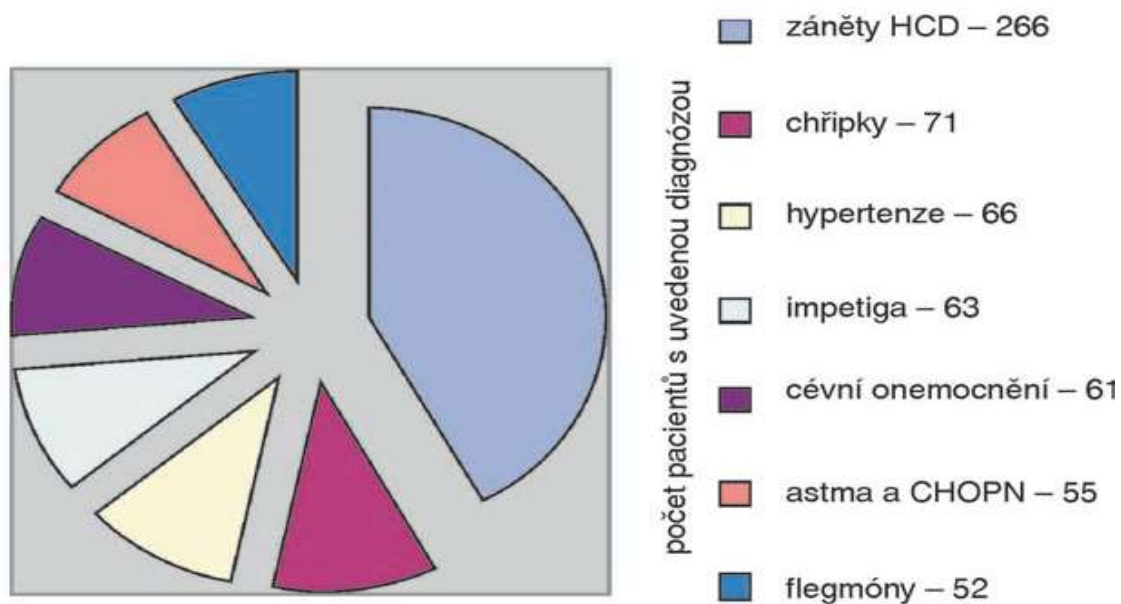
netrpí běžnými chorobami (chřipka, angína atd.), a to ani v dobách epidemií těchto onemocnění.“ (Průdková, Novotný, 2008, s. 20). Ani civilizační choroby jako obezita či diabetes mellitus bezdomovce téměř vůbec nepostihují. Nemůžeme říct, že lidé bez domova kypí zdravím, ale vzhledem k jejich způsobu života je s podivem, že jejich fyzické zdraví není mnohem chatrnější. Většina bezdomovců má však sklon k nadužívání alkoholu a ke kouření. (Průdková, Novotný, 2008, s. 20)

2.2.1 Nejčastější nemoci lidí bez domova

Zdravotní stav lidí, které označujeme za bezdomovce, lze jen velmi těžko popsat souhrnem symptomů u každého z nich. Existuje však celá řada rizikových faktorů, které působí na zdraví této skupiny. Dle způsobu života bezdomovců můžeme usoudit, že je prakticky nemožné udržet si zdravou životosprávu. „V situaci, kdy člověk své biologické potřeby uspokojuje jen příležitostně a často jen náhradním způsobem, lze o zdravé životosprávě hovořit jen těžko.“ (Šupková a kol. 2007, s. 22). Potřeba tepla, spánku a bezpečí může být snadněji uspokojena v prostředí, které označujeme jako domov. Náhradní a dočasné řešení nabízí pobyt v ubytovně či v azylovém domě. Velká část bezdomovců však z různých důvodů využívá zcela jiné možnosti k přespávání (squaty, bydlení pod mostem, nouzově postavené stany). V takových podmínkách je udržení tělesného i mentálního zdraví velmi ztížené. Graf na následující straně zachycuje sedm nejčastějších diagnóz, které byly zaznamenány během pěti měsíců v roce 2006. „Z údajů v ordinaci můžeme kromě výčtu diagnóz vyvodit i předpoklad, že informace o existenci tohoto specifického zařízení se postupem času rozšiřuje i mezi cizince.“ (Šupková a kol., 2007, s. 25). V celém roce 2005 bylo zaevidováno 75 ošetření cizinců, zatímco v roce 2006 v prvních pěti měsících zaevidovala specializovaná ordinace 187 ošetření a vyšetření u cizinců, nejvíce Slováků. Z těchto údajů můžeme tedy usuzovat, že u nás dochází k významnému nárůstu bezdomovců z řad cizinců, hlavně Slováků. Pacienti – cizinci byli ve specializované ordinaci nejčastěji ošetřováni kvůli nemocem kůže a podkožního vaziva a s nemocemi dýchací soustavy. (Šupková a kol. 2007, s. 22-26).

Obrázek č. 1: Šupková a kol., 2007. Zdravotní stav bezdomovců v České republice. S. 25

Obrázek č. 2: Šupková a kol., 2007. Zdravotní stav bezdomovců v České republice. S. 25

2.3 Etické principy práce s klientem - bezdomovcem

Každý zdravotně sociální pracovník by si měl být vědom toho, že každý klient je individuální a neopakovatelný a také práce s ním je jedinečná. Zdravotně sociální pracovník potřebuje mít osobnostní etickou výbavu, jelikož při své práci musí velmi často řešit dilematické situace. „*Vymezit etiku pracovníka v pomáhajících profesích nějakým, i sebelépe vyjádřeným profesním kodexem je obtížnější než v jiných profesích.*“ (Kutnohorská, Cichá, Goldmann, 2011, s. 82). Do vztahu pracovník – klient se totiž promítá složitost osobnostních rysů a také složitost osobitých rysů každého řešeného případu.

U pracovníků v pomáhajících profesích se setkáváme se zájmem o celkové blaho klienta. Takový pracovník se stará nejen o zdravotně sociální stránku klienta, ale i o stránku materiální, společenskou, duchovní a spirituální. Především jde o podporu klienta tak, aby dosáhl sebeurčení a sebeuplatnění svou vlastní cestou.

2.3.1 Pravidla etického chování sociálního pracovníka ve vztahu ke klientovi

- Sociální pracovník vede své klienty k vědomí odpovědnosti za sebe samé
- Sociální pracovník jedná tak, aby chránil důstojnost a lidská práva klientů
- Sociální pracovník pomáhá se stejným úsilím a bez jakékoli formy diskriminace všem klientům. Při žádné formě diskriminace nespolupracuje a nezúčastní se jí.
- Chrání klientovo právo na soukromí a důvěrnost jeho sdělení. Data a informace požaduje s ohledem na potřebnost při zajištění služeb, které mají být klientovi poskytnuty. Žádnou informaci o klientovi neposkytne bez jeho souhlasu. Výjimkou jsou osoby s omezenou způsobilostí k právním úkonům, nebo jestliže jsou ohroženy další osoby. V případech správního řízení umožňuje účastníkům tohoto řízení nahlížet do spisů.
- Sociální pracovník dbá na to, aby klienti obdrželi všechny služby a dávky sociálního zabezpečení, na něž mají nárok, a to nejen od instituce, ve které je zaměstnán, ale i od ostatních příslušných zdrojů. Poučí klienty o povinnostech, jež vyplývají z takto poskytnutých služeb a dávek. Pomáhá řešit i jiné záležitosti a problémy klienta týkající se jiné složky jeho života.

- Sociální pracovník hledá možnosti jak zapojit klienty do procesu řešení jejich problémů. (Matoušek, 2008, s. 384).

2.3.2 Etické zásady ve vztahu ke společnosti

- Sociální pracovník má právo i povinnost upozorňovat širokou veřejnost a příslušné orgány na způsoby, kterými společnost, vláda nebo organizace přispívají k obtížím a utrpení lidí a nesnaží se o jejich ukončení.
- Zasazuje se o zlepšení sociálních podmínek a sociální spravedlnosti tím, že podněcuje změny v zákonech, politice státu a v politice mezinárodní.
- Upozorňuje na možnost spravedlivějšího rozdělení společenských zdrojů a potřebu zajistit přístup k těmto zdrojům těm, kdo to potřebují.
- Působí na rozšíření možností a příležitostí ke zlepšení kvality života pro všechny lidi, a to se zvláštním zřetelem ke znevýhodněným a postiženým jedincům a skupinám.
- Sociální pracovník působí na zlepšení podmínek, jež zvyšují vážnost a úctu ke kulturám, které vytvořilo lidstvo (Matoušek, 2008, s. 385).

2.3.3 Etický přístup k sociálně vyloučenému jedinci

„Chudí obecně se stále častěji stávají předmětem despektu společnosti a čelí podezření, že jejich nepříznivá situace není ani tak důsledkem strukturálních faktorů, jako spíš jejich osobního selhání. Tato tendence je patrná také ve vztahu většinové společnosti k bezdomovcům.“ (Krylová in Kutnohorská, Cichá, Goldmann, 2011, s. 129).

Ve společnosti existuje mnoho předsudků vůči lidem bez domova. Lidé označují bezdomovce za alkoholiky a narkomany či kriminální delikventy, myslí si, že život na ulici jim vyhovuje, že se nesnaží svou situaci zlepšit nebo že jsou všichni psychicky nemocní. Každý pracovník pomáhajících profesí by měl ke klientům přistupovat bez předsudků, vždy by se měl snažit klientovi pomoci a ne ho odsuzovat, hodnotit nebo jím pohrdat. Takový přístup ke klientovi předpokládá schopnost empatie a respektování individuality každého jedince. Samozřejmě není jednoduché jednat s agresivním či podnapilým klientem nebo se starat o zanedbaného bezdomovce, avšak skutečný profesionál zvládne i toto, protože i to je součástí práce v pomáhajících profesích. (Kutnohorská, Cichá, Goldmann, 2011, s. 130).

„Naprosto nezbytnou podmínkou takového přístupu je dostatek informací, ale také žádoucí postojová výbava a nepochybně také dostatek prosociálních dovedností.“ (Kutnohorská, Cichá, Goldmann, 2011, s. 130).

2.4 Holistické pojetí

Náplní práce zdravotně sociálního pracovníka je zejména pomoci pacientovi (klientovi) a jeho rodině zmírnit či odstranit negativní sociální důsledky nemoci. Jak moderní medicína, tak i sociální práce pracuje s klientem z pohledu holistického, neboli celostního. Dle Kuzníkové (2011, s. 18) holistické pojetí představuje přerod medicíny od fyziologického (biologického) pojetí zdraví a nemoci k pojetí duálnímu a následně až k pojetí celostnímu, vymezujícímu fyziologickou, psychickou, sociální a také duchovní dimenzi lidského zdraví a nemoci. Ve zdravotně sociální práci je nutná komplexní péče o pacienta (klienta) v souladu s posláním daného zdravotnického zařízení a s posláním sociální práce jako oboru. *„Holismus je idealistická filozofie celistvosti. Idealistickým názorem je, že celek jako souhrn jednotlivých částí nabývá nových vyšších vlastností nezávislých na jeho částech, podle tohoto názoru tedy v přírodě existují jen hmotné celky, organismy.“* (Kutnohorská, 2009, s. 94). Dle východních filozofů nemůže být povaha našeho světa zredukována na několik jednoduchých principů. Tento přístup nazýváme celostním či holistickým. *„Základním celkem-, whole“ ve slově „celostní“-„holistic“ je celek lidské bytosti v celosti stvoření. Holistický přístup k nemoci se soustředí právě na pacientův fyzický, duševní a duchovní stres, přičemž se předpokládá pacientova spolupráce.“* (Templemore, 1991, s. 13). Holistické léčení učí pacienta, jak se má vyrovnávat se stresovými faktory jak v minulosti, přítomnosti i budoucnosti. Podle teorie holismu tedy člověka vnímáme jako bytost bio-psycho-sociální a tyto sféry tvoří navzájem jednotu (Kuzníková, 2011, s. 18; Kutnohorská, 2009, s. 94; Templemore, 1991, s. 13).

3 ORGANIZACE PRACUJÍCÍ S BEZDOMOVCI

V třetí kapitole své bakalářské práce se budu zabývat zařízeními, které pracují s bezdomovci. Nejdříve popíšu terénní službu, zvláště specifickou „zdravotní službu“, která se ukazuje jako nutná součást terénní služby s touto cílovou skupinou. Dále se budu podrobněji zabývat jednotlivými zařízeními, konkrétně popíšu nízkoprahové denní centrum, noclehárnu, azylový dům, azylový dům pro matky s dětmi, chráněné byty pro bezdomovce, dům na půl cesty, krizová lůžka a domov se zvláštním režimem. Zaměřím se na podmínky v jednotlivých zařízeních a také na výši úhrady za poskytované služby.

Jako sociální pracovníci či zdravotně sociální pracovníci se s bezdomovci setkáváme v jejich zjevné podobě, ve skryté podobě se můžeme s bezdomovci setkat v léčebnách dlouhodobě nemocných, psychiatrických léčebnách nebo v ubytovacích službách pro bezdomovce. „*Sociální práce s bezdomovci většinou kombinuje dva přístupy, v našem státě má větší tradici přístup orientovaný na změnu.*“ (Marek, Strnad, Hotovcová, 2012, s. 115). Klient může čekat podporu od sociálních služeb, pokud ale má snahu se změnit. Pro to, aby klient získal sociální službu nebo kvalitnější bydlení, musí vyvinout takovou aktivitu, která povede k jeho reintegraci do společnosti. Někteří bezdomovci nemusí jevit zájem řešit svou situaci. Sociální služby určené pro bezdomovce mají být pro ně určitým způsobem atraktivní a měly by je motivovat ke změně životního stylu. „*Proto je třeba kombinovat přístup orientovaný na změnu s přístupem zaměřeným na podporu klienta a je nezbytné, aby ambulantní a pobytové služby byly vzájemně propojeny.*“ (Marek, Strnad, Hotovcová, 2012, s. 116). Sociální pracovníci, kteří s bezdomovci pracují denně, by si měli uvědomovat, které pracovní postupy fungují a které nikoliv. Od těch nefungujících by potom měli upustit.

Služby zajišťující uspokojení základních životních potřeb lidí jsou historicky nejstarší, jsou velmi potřebné a jejich nespornou výhodou je okamžitě viditelný výsledek – bezdomovec je čistý, převlečený, nasycený (Marek, Strnad, Hotovcová, 2012, s. 115-116).

3.1 Terénní sociální služba

Je definována jako práce na ulici. Úkony sociální práce jsou prováděny v přirozeném prostředí klienta, zaměřují se na jeho potřeby a současně chrání veřejnost před nebezpečnými jevy. Při terénní sociální práci klient nevyhledává sociálního pracovníka, ale sociální pra-

covník přichází za klientem a nabízí mu služby. Je určena pro skupiny lidí, kteří nevyhledají tradiční střediska pomoci.

Bezdomovec nevyhledá středisko, protože:

- Nezná dostupné služby a je na ulici pouze krátkou dobu;
- Podlehl negativní „šeptandě“ z okolí o domnělé nízké kvalitě nabízených služeb, nízké hygieně a nákaze infekčních nemocí, nesmyslných požadavcích apod.;
- Neidentifikuje se se skupinou bezdomovců a v případě návštěvy služeb pro bezdomovce se cítí stigmatizován;
- Věří, že situaci zvládne sám;
- Není schopen do střediska dojít – je dezorientován a netrefí do střediska, špatně se pohybuje nebo není schopen dodržet pravidla denního centra;
- Má špatnou zkušenost se službou;
- Má přerušení služby ve středisku nebo se domnívá, že přerušení se na něho vztahuje;
- Rezignoval na změnu a odmítá se o ni pokoušet;
- Nemá důvěru v pracovníky kamenného zařízení (Marek, Strnad, Hotovcová, 2012, s. 117).

3.1.1 Zdravotní služba

Terénní sociální práce se zaměřuje jak na sociální stránku, tak na stránku zdravotní. Důležitým argumentem pro výkon terénní práce je nutnost zdravotní péče o klienty, kteří mohou být pro okolní populaci zdrojem infekční nákazy. „Z důvodu zanedbané hygieny osob bez přístřeší, absence potvrzení o zdravotním pojištění a neochoty zdravotního zařízení osobu bez přístřeší přijmout se ukázala terénní zdravotní služba jako aktuální.“ (Marek, Strnad, Hotovcová, 2012, s. 120). Mezi zdravotní služby patří odvěšování, odhmyzení, převazy, dezinfekce a ošetření povrchových poranění. Zdravotník při terénní práci je limitován množstvím vybavení a prostředím, ve kterém klienta ošetřuje. Zdravotní péče přímo v terénu je velmi vhodná u klientů s těžkou hybností, kteří jsou postiženi bércovými vředy, kde je nutností pravidelně nohy převazovat a klient sám není schopen na převazy jezdit. Pokud je

zdravotní stav osoby bez přístřeší velmi vážný, terénní pracovník může být zprostředkovatelem odborné zdravotní péče ve zdravotnických zařízeních. „V poslední době se množí případy, kdy jsou ve zdravotnických zařízeních osobám bez přístřeší z různých důvodů odmítány základní zdravotnické úkony, nebo je vyvíjen nátlak, aby služby zdravotnického zařízení nepoužívali“.(Marek, Strnad, Hotovcová, 2012, s. 120). V tomto případě by terénní pracovník měl klienta motivovat, osobně jej do zařízení doprovodit a sjednat ošetření. Při terénní práci je velmi dobré vést si analýzu dat, která může být dále využita jako podklad pro novou sociální službu a slouží k orientaci v problematice bezdomovectví. Pracovníkům je doporučováno realizovat výměnné stáže, aby i lidé pracující s bezdomovci v zařízení poznali realitu ulice (Marek, Strnad, Hotovcová, 2012, s. 120).

3.2 Služby a sociální zařízení pro bezdomovce

Všechny sociální služby určené bezdomovcům řadíme do služeb sociální prevence a jsou poskytovány v nízkoprahových denních centrech, noclehárnách, azylových domech a domech na půl cesty. Většina sociálních zařízení pro bezdomovce je propojením více zařízení, např. součástí azylového domu může být nízkoprahové denní centrum v přízemí, některé z pokojů může zařízení využívat jako noclehárnu apod. Jedno zařízení vždy poskytuje všechny služby pro bezdomovce z regionu. Důvodem je samozřejmě finanční stránka. Tento fakt má ovšem i pozitivní dopad, jelikož klienti „vzápětí po uspokojení akutních potřeb projeví zájem o trvalejší změnu své životní situace. Jelikož jejich motivace ke změně není vzhledem k jejich stavu příliš silná, je potřeba na tuto vůli ke změně bezprostředně reagoval“.(Schwarzová in Matoušek, Kodymová, Koláčková in Průdková, Novotný, 2008, s. 42-43). Sociální zařízení pro bezdomovce bývají zřizovány v blízkosti nádraží, kde se tyto lidé zpravidla zdržují. Současný systém pobytových sociálních služeb určených pro bezdomovce se zaměřuje pouze na jedince, kteří potřebují okamžitou pomoc a podporu. Mimo tento systém se ocitají lidé ohroženi bezdomovectvím a takoví, u kterých existuje možnost dalšího selhání, přestože se již z ulice dostali. Dle Marka, Strnada a Hotovcové (2012, s. 145) je k celkové integraci zapotřebí mimo vyřízení dokladů totožnosti, zprostředkování bydlení a zajištění stálého příjmu také ukotvení v sociálním prostředí, aby se daly podchytit vnitřní příčiny tohoto jevu. Proto je dle autorů nezbytné dále pracovat s bývalými bezdomovci. (Průdková, Novotný, 2008, s. 41-43; Marek, Strnad, Hotovcová, 2012, s. 144-146).

3.2.1 Nízkoprahové denní centrum

Nízkoprahové denní centrum je sociální zařízení pro lidi bez domova, kde se klienti mohou najít a odpočinout si v čistém prostředí. Pokud klient chce, může si do denního centra přinést své vlastní jídlo nebo má možnost zakoupení jídla přímo v zařízení. Pro klienty je většinou k dispozici vařič, rychlovarná konvice a někdy i kuchyňka. Za standardní služby je považován hygienický servis (možnost použít umývadlo, sprchu a toaletu) a šatník s oblečením a obuví zdarma nebo za symbolickou cenu. Pracovník denního centra má vždy klienta seznámit s nabídkou služeb a s vnitřním řádem zařízení, s jeho právy a povinnostmi. Vstup do denního centra mají zakázány osoby pod vlivem alkoholu či jiných omamných látek, osoby agresivní a osoby trpící infekčním onemocněním. Pracovníci poskytují klientům informace a poradenství, někdy i krizovou intervenci. Pokud klient projeví zájem o zaměstnání, pracovníci se pokusí mu jej zprostředkovat. Dále pomáhají klientům obstarávat osobní záležitosti při uplatňování jejich práv a oprávněných zájmů. „*Cílem je zvýšit informovanost klientů, zlepšit jejich komunikaci s institucemi, pomoci jim při získávání dokladů, povzbudit je ke kontaktům s rodinou, vzbudit zájem o osobní hygienu a motivovat je k potřebě pobytu v kulturním prostředí*“.(Průdková, Novotný, 2008, s. 43).

3.2.2 Noclehárna

Noclehárna je sociální zařízení pro bezdomovce, kteří potřebují přespat a využít hygienického nebo potravinářského servisu. Noclehárny nabízejí nocleh na jednu noc, klient se však může ubytovat i opakovaně. Noclehárna představuje pro klienty teplé, suché a čisté místo s postelí, dekou a polštářem. Stejně jako v denním centru ani v noclehárnách nemohou být ubytovány osoby pod vlivem alkoholu či jiných omamných látek, agresivní osoby a osoby trpící infekčním onemocněním. Při příchodu se klient musí prokázat dokladem totožnosti a následně podepsat prohlášení o potvrzení jím uvedených dat. Klient se může prokázat také náhradním dokladem, vydaným buď policií ČR, magistrátem města nebo městským úřadem, pokud se na základě udání osobních údajů potvrdí totožnost osoby. Při prvním kontaktu pracovník seznámí klienta s nabídkou služeb tohoto zařízení, vnitřním řádem a s jeho právy a povinnostmi. Klientovi je přidělena postel s čistým ložním prádlem, může také využít nabídky oblečení ze šatníku a samozřejmě může použít toaletu a sprchu. Standard bydlení bývá v noclehárnách velmi nízký, většinou je to velká místnost s mnoha lůžky. Klient ráno odchází a zpět na noclehárnu se může vrátit zase večer. Přes den by se

klient měl snažit řešit svou nepříznivou sociální situaci a ne pouze lenořit na noclehárně. Cena za jednu noc se pohybuje okolo 30 Kč. Nocleháren využívají hlavně lidé, kteří jsou na ulici už dlouho a nejsou schopní ani ochotní přizpůsobovat se pravidlům azylového domu. Někteří klienti se chovají, jako by neměli vůli a možnost samostatně jednat. (Průdková, Novotný, 2008, s. 44).

3.2.3 Azylový dům

Azylový dům je sociální zařízení pro lidi bez domova. Na klienty jsou kladeny vyšší nároky než na noclehárnách. V tomto zařízení se počítá s pobytem klienta v řádu několika týdnů až měsíců. Azylové domy jsou určeny pro klienty, kteří chtějí a jsou schopni usilovat o změnu své životní situace. Nově příchozí klient uvádí své osobní údaje, pracovník azylového domu jej poté seznámí s vnitřním řádem, právy a povinnostmi klientů. Sociální pracovník sestavuje klientovi individuální plán péče na základě anamnesticko-diagnostického pohovoru a to většinou v den přijetí klienta či v některém z následujících dnů. *„Individuální plán je výsledkem dojednávání zakázky sociálního pracovníka s klientem, v rámci něhož pracovník seznámí klienta s tím, co mu azylový dům nabízí a v čem mu může jeho personál pomoci.“* (Průdková, Novotný, 2008, s. 45). Klient sdělí sociálnímu pracovníkovi, co od pobytu v azylovém domě očekává, s čím a jak bude potřebovat pomoci, jaké si do budoucna vytyčil cíle a jak by jich chtěl dosáhnout. Individuální plán má obsahovat cíle klienta a způsob, jakým se na uskutečňování těchto cílů bude podílet sám klient a také sociální pracovník. Velmi důležité jsou dohodnuté termíny naplnění klientových cílů. *„Žádoucí je, aby se mezi cíli klienta objevilo získání osobních dokladů, nalezení a udržení zaměstnání na řádnou pracovní smlouvu, získání ubytování a vyřešení problémů z minulosti (např. splácení dluhů).“* (Průdková, Novotný, 2008, s. 45). Azylové domy nabízejí svým klientům podstatně lepší podmínky bydlení než noclehárny, na pokojích je méně lůžek, klient má více osobního soukromí a může být v azylovém domě i přes den. Klienti mají možnost vyprat si prádlo, připravit si jídlo v kuchyňce a mohou trávit čas ve společenské místnosti, která bývá vybavena židlemi nebo křesly, televizí, počítačem s internetem a knihovnou. Součástí azylového domu musí být místnost, kde mohou klienti přijímat návštěvy svých příbuzných či přátel. Azylový dům představuje pro své klienty čisté, suché a teplé místo a poskytuje jim klid a ochranu. Cena za ubytování v azylovém zařízení se pohybuje okolo 50 Kč, čímž se azylové domy liší od ubytoven. Na rozdíl od ubytoven mají klienti azylových

domů k dispozici sociální pracovníky, kteří jim poskytují poradenství, krizovou intervenci a podporují je. Dále v azylovém zařízení mohou být zaměstnání psychoterapeuti, psychologové, lékaři a zdravotní sestry nebo s nimi zařízení může spolupracovat. Hlavním cílem azylových domů je řešení klientovy nepříznivé situace, tedy ne jenom poskytnutí ubytování. Azylové zařízení nelze brát jako levnou ubytovnu, klient ubytovaný v tomto zařízení se musí snažit postavit se na vlastní nohy. V naší zemi existují azylové domy pro muže a azylové domy pro ženy a matky s dětmi. (Průdková, Novotný, 2008; s. 44-46).

3.2.3.1 Azylové domy pro matky s dětmi

Tato zařízení jsou většinou umístěna v blízkosti obchodu a mateřské nebo základní školy. Jsou specifická také vnitřním uspořádáním a nároky na personál. Klientkám je přidělen samostatný pokoj, ve kterém žijí se svým dítětem či dětmi. Klientky mohou využívat kuchyňku, koupelnu s toaletou, prádelnu a sušárnu, společenskou místnost a místnost, kde si mohou hrát děti. Místnost pro děti je vybavena dětským nábytkem, hračkami a pomůckami k výtvarné a sportovní činnosti. Vnitřní řád azylového zařízení pro matky s dětmi musí zajišťovat klientkám bezpečí a zohledňovat jejich potřeby. V naší zemi funguje 200 azylových domů, přesto neexistuje žádný azylový dům pro muže (otce) s dětmi. „*V praxi jsme se setkali s velkými obtížemi při hledání azylového ubytování pro muže s malými dětmi. Azylové domy pro muže jsou určeny pro klienty od 18 let věku, dítě tam tedy bydlet nemůže (navíc tato zařízení nejsou uzpůsobena pro dětské klienty).*“ (Průdková, Novotný, 2008, s. 46). Co se týká azylových domů pro matky s dětmi, zde záleží na ochotě či neochotě sociálních pracovníků, zda pomohou muži s dítětem.

3.2.4 Chráněné byty pro bezdomovce

Chráněné byty pro bezdomovce představují poslední stupeň integrace a v České republice prakticky neexistují. Tato zařízení jsou pro bezdomovce u nás prakticky nedostupná. V zahraničí se do chráněných bytů pro bezdomovce stěhují klienti, kteří dobře zvládali nároky v azylovém zařízení. Chráněné byty převádí na organizaci (azylový dům) obec. Chráněné a cvičné byty jsou velice úspěšnou službou v konečné integraci klientů. I tato forma má však svá úskalí, se kterými je potřeba počítat. Bezdomovci si zvykají na nový styl života a na určitou odpovědnost, které se mohou vylekat, nebo se jim může stýskat po

těch, kteří zůstali na ulici. Pod pojmem „střednědobý azyl“ rozumíme azylový dům a pojem „dlouhodobý azyl“ užíváme pro chráněné byty. (Průdková, Novotný, 2008, s. 47).

3.2.5 Dům na půl cesty

„Sociální zařízení určené mladým lidem (zpravidla do 26 let věku), kteří opustili školská zařízení pro výkon ústavní nebo ochranné výchovy, popř. odcházejí z výkonu trestu odnětí svobody nebo z ochranné léčby.“ (Průdková, Novotný, 2008 s. 48). Někteří z klientů by se bez pomoci tohoto zařízení nejspíš ocitli na ulici. Sociální pracovník seznámí nového klienta s vnitřním řádem, s právy a povinnostmi klientů a sestavuje s klientem individuální plán péče. Ve smlouvě, kterou klient podepisuje, je stanovena doba, po kterou může klient zařízení využívat. Většinou je to půl roku až jeden rok. S přihlédnutím k sociální situaci klienta může zařízení smlouvu s klientem prodloužit. Ideálně je dům na půl cesty vybaven samostatnými pokoji s kuchyňským koutem, koupelnou a toaletou a společenskou místností, prádelnou a sušárnou. Sociální pracovník poskytuje klientům informace, poradenství, pomáhá při uplatňování práv a oprávněných zájmů, a pokud je to potřeba, poskytuje krizovou intervenci. Dále sociální pracovníci pomáhají klientům se zvládnutím samostatného vedení domácnosti, učí je hospodařit s penězi a podněcují klienty ke kontaktům s rodinou. Povinností klienta ubytovaného v domě na půl cesty je pracovat nebo studovat. *„Je důležité vědět, že žadatel o službu denního centra si málokdy najde cestu do tohoto zařízení sám, nutná je tedy úzká spolupráce mezi domy na půl cesty a dětskými domovy, výchovnými ústavami a dalšími zařízeními, ze kterých mohou mladí lidé do domů na půl cesty přicházet.“* (Průdková, Novotný, 2008, s. 48).

3.2.6 Krizová lůžka

Tato služba je určena osobám, které potřebují krátkodobé ubytování (většinou i krizovou intervenci), jelikož se náhle ocitly bez střechy nad hlavou v důsledku mimořádné události. Krizová lůžka bývají součástí azylových domů a nocleháren. Krizová pomoc, kterou definuje zákon č. 108/2006 Sb., o sociálních službách, ve znění pozdějších předpisů, je zajišťována intervenčními centry.

3.2.7 Domov se zvláštním režimem

Dle zákona č. 108/2006 Sb., o sociálních službách, ve znění pozdějších předpisů, je domov se zvláštním režimem zařízení, které poskytuje „*pobytové služby osobám, které mají sníženou soběstačnost z důvodu chronického duševního onemocnění nebo závislosti na návykových látkách.*“ Toto zařízení je přizpůsobeno specifickým potřebám klientů.

Každoročně v zimních měsících se bezdomovci ocitají v nezáviděníhodné situaci ohrožující jejich život. Každou zimu u nás kvůli umrznutí ztratí život několik bezdomovců. V naší civilizované a relativně bohaté zemi to představuje ostudu pro celou společnost.

Problematika bezdomovectví dává velký prostor pro dobročinnost každého z nás. Kdokoliv může do zařízení pro bezdomovce přinést potraviny, oděvy, deky či předměty denní potřeby. Mohou to být i věci, které jsme původně chtěli vyhodit.

II. PRAKTICKÁ ČÁST

4 CÍLE PRÁCE

„Cíle výzkumu jsou tvrzení – na vhodné úrovni obecnosti a abstrakce - , co chce šetření prozkoumat.“ (Punch, 2008, s. 42). Určí účel výzkumu a celkové cíle. Můžeme je vyjádřit jedním tvrzením anebo vyžadují několik tvrzení.

4.1 Hlavní výzkumný cíl

Zdravotně sociální práce s bezdomovci v povědomí studentů středních škol se zdravotnickým a sociálním zaměřením.

4.2 Dílčí výzkumné cíle

1. Zjistit, zda studenti středních škol se zdravotnickým a sociálním zaměřením plánují ve svém budoucím povolání pracovat s bezdomovci.
2. Zjistit, zda mají studenti středních škol se zdravotnickým a sociálním zaměřením zkušenost s bezdomovci.
3. Zjistit, zda studenti sledují problematiku bezdomovectví.

4.3 Hypotézy

1)

H_0 Domnívám se, že více než 70% studentů středních škol neplánuje ve svém budoucím povolání pracovat s bezdomovci.

H_A Domnívám se, že méně než 70% studentů středních škol neplánuje ve svém budoucím povolání pracovat s bezdomovci.

2)

H_0 Domnívám se, že více než 80% studentů středních škol má zkušenost s bezdomovci.

H_A Domnívám se, že méně než 80% studentů středních škol má zkušenosti s bezdomovci.

3)

H_0 Domnívám se, že problematiku bezdomovectví sleduje více než 40% studentů středních škol.

H_A Domnívám se, že problematiku bezdomovectví sleduje méně než 40% studentů středních škol.

5 METODOLOGIE VÝZKUMNÉHO ŠETŘENÍ

5.1 Použité metody

Praktická část této bakalářské práce byla zpracována metodou kvantitativního výzkumu, za použití techniky dotazníku. Dotazník je anonymní a je složen z devatenácti otázek, přičemž všechny otázky v dotazníku jsou uzavřené, ve většině otázek měli respondenti možnost odpovědi „jiné“. U některých otázek mohli respondenti označit více odpovědí.

„Úkolem kvantitativního výzkumu je statisticky popsat typ závislosti mezi proměnnými, změřit intenzitu této závislosti apod. Pracuje většinou s velkým souborem respondentů.“ (Kutnohorská, 2009, s. 21). Metoda kvantitativního výzkumu využívá např. metod dotazníku, analýzy dat či standardizovaného rozhovoru. Kvantitativní výzkum zahrnuje systematické shromažďování a analýzu numerických informací, pracuje se statistickými informacemi, které řídí.

5.1.1 Dotazník

Dotazník vychází z výzkumných otázek a je určen ke sběru dat. *„Proto zaujímá pozici mezi výzkumnými otázkami a strategií a procesem sběru dat.“* (Punch, 2008, s. 46). Když se respondent rozhodne pro vyplnění dotazníku, každý výzkumník by byl rád, když bude spolupracovat a odpovídat na otázky rozvážně a čestně. Splnění těchto představ záleží hlavně na pečlivém plánování i přípravě výzkumníka. Výzkumník by měl udělat vše pro to, aby dotazník byl co nejatraktivnější, měl by uvážit všechny etické aspekty, dále je také důležitý profesionální a příjemný přístup k respondentům.

5.2 Charakteristika výzkumného souboru

Výzkumný soubor tvořili studenti středních škol se zdravotnickým a sociálním zaměřením, kteří studují ve Zlíně a v Uherském Hradišti. Celkem jsem získala 112 dotazníků, přičemž dva dotazníky jsem z výzkumu vyřadila z důvodu neadekvátních odpovědí respondentů. Výzkumný soubor tedy tvořilo celkem 110 respondentů, a to 70 studentů středních škol se zdravotnickým a sociálním zaměřením ve Zlíně a 40 studentů střední zdravotnické školy v Uherském Hradišti.

6 DESING VÝZKUMU

Pro empirickou část mé bakalářské práce jsem zvolila kvantitativní výzkum s použitím dotazníku. Dotazník byl určen studentům středních škol se zdravotnickým a sociálním zaměřením. Výzkumné šetření proběhlo během března a dubna 2014. V úvodu dotazníku jsme zařadila základní identifikační otázky, další část otázek se zaměřuje na zjištění postojů studentů středních škol se zdravotnickým a sociálním zaměřením k problematice bezdomovectví. Vytvořený dotazník se skládá z 19 otázek. V dotazníku jsem zvolila uzavřené otázky. V některých otázkách byla možnost volit více odpovědí. U některých otázek se respondenti mohli vyjádřit v možnosti odpovědi „jiné“. Původně vytvořený dotazník jsem upravila po konzultaci se sociálními pracovníky ze zařízení pro osoby bez přístřeší, kde jsem vykonávala odbornou praxi.

Výsledky mého šetření byly zpracovány pomocí programů Microsoft Office Word a Microsoft Office Excel. Výsledky dotazníkového šetření byly zobrazeny pomocí výsečových a sloupcových grafů.

Nejdříve jsem vždy oslovila ředitele školy se žádostí o umožnění výzkumného šetření. Získání dostatečného počtu respondentů bylo složité, protože některé školy spolupracují pouze s některými univerzitami a dále se také ředitelé škol potýkají s velkým množstvím dotazníkových šetření. Výzkumné šetření jsem prováděla na dvou středních školách se zdravotnickým zaměřením, a to na Střední škole zdravotnické a vyšší odborné zdravotnické škole ve Zlíně a na střední zdravotnické škole v Uherském Hradišti a dále na dvou školách se sociálním zařízením, konkrétně na Soukromé střední škole pedagogické a sociální ve Zlíně a Střední škole gastronomie a obchodu ve Zlíně. Na třech středních školách jsem při vyplňování dotazníkových formulářů byla osobně přítomna, pouze na Střední škole zdravotnické v Uherském Hradišti jsem dotazníkové formuláře přinesla a za týden si je vyplněné vyzvedla. Celkově jsem shromáždila 112 dotazníků, přičemž dva dotazníkové formuláře jsem z mého šetření vyřadila.

Během vyplňování dotazníku jsem se vždy ujistila, že respondenti rozumí všem položeným otázkám. Pokaždé jsem jim také sdělila, že mohou vybrat více odpovědí, popřípadě se mohou vyjádřit v možnosti odpovědi „jiné.“

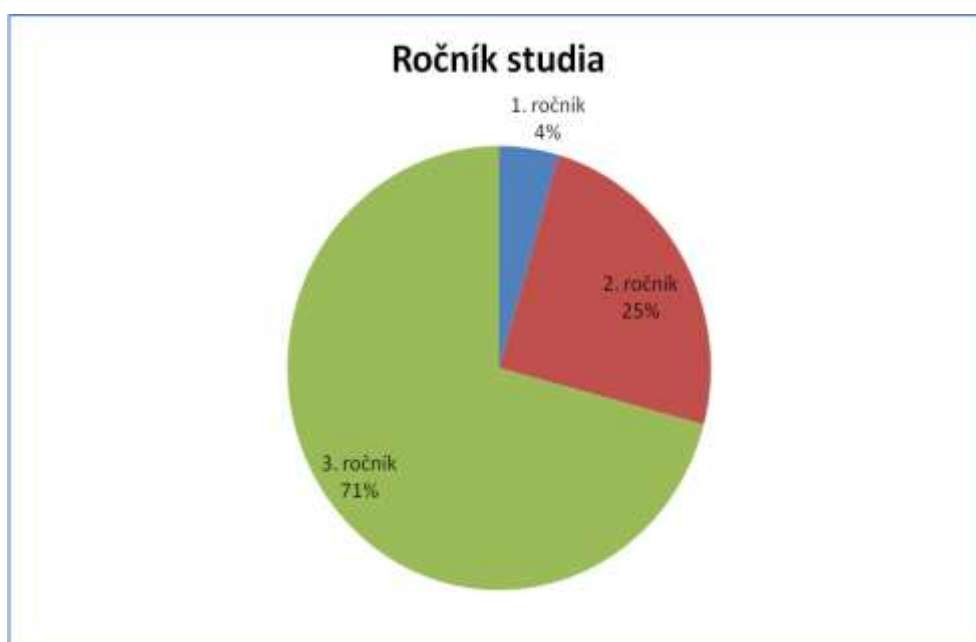
Celkem jsem tedy nashromáždila 112 dotazníků, přičemž dva dotazníky jsem z výzkumného šetření vyřadila.

7 ANALÝZA A INTERPRETACE ZÍSKANÝCH DAT

1. Ročník studia

Tabulka č. 1: Ročník studia

Ročník studia	Absolutní četnost	Relativní četnost
1. ročník	5	4,55%
2. ročník	27	24,55%
3. ročník	78	70,91%
celkem	110	100,00%

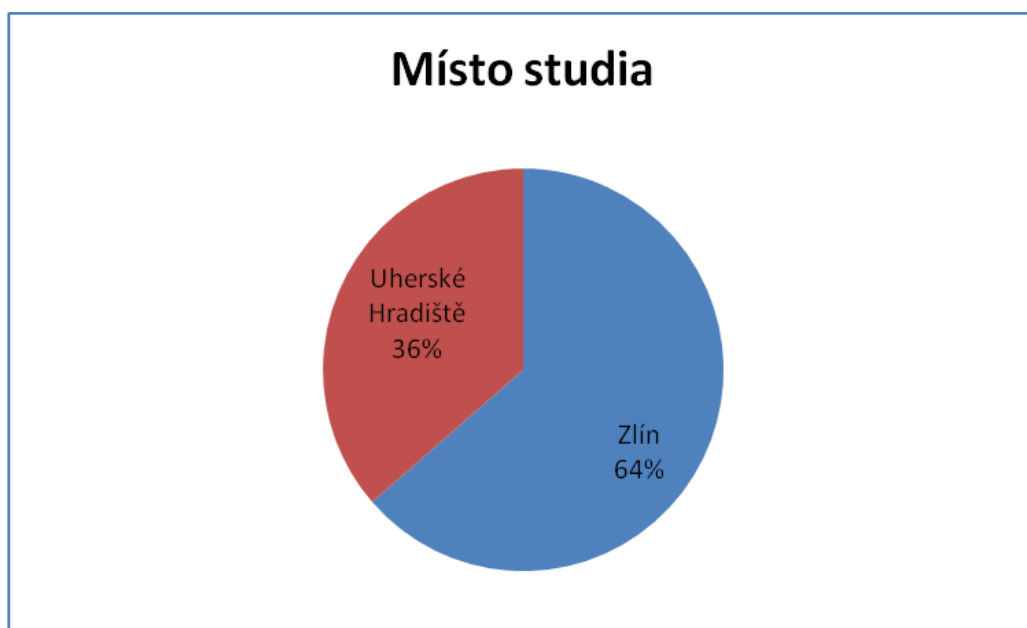
Graf č. 1: Ročník studia

V první otázce jsem zjišťovala, který ročník studia respondenti studují. Nejvíce respondentů (71%) studuje v tomto školním roce třetí ročník střední školy, 25% respondentů studuje druhý ročník a pouze 4% respondentů je v prvním ročníku studia.

2. Místo studia

Tabulka č. 2: Místo studia

Místo studia	Absolutní četnost	Relativní četnost
Zlín	70	64%
Uherské Hradiště	40	36%
Celkem	110	100%

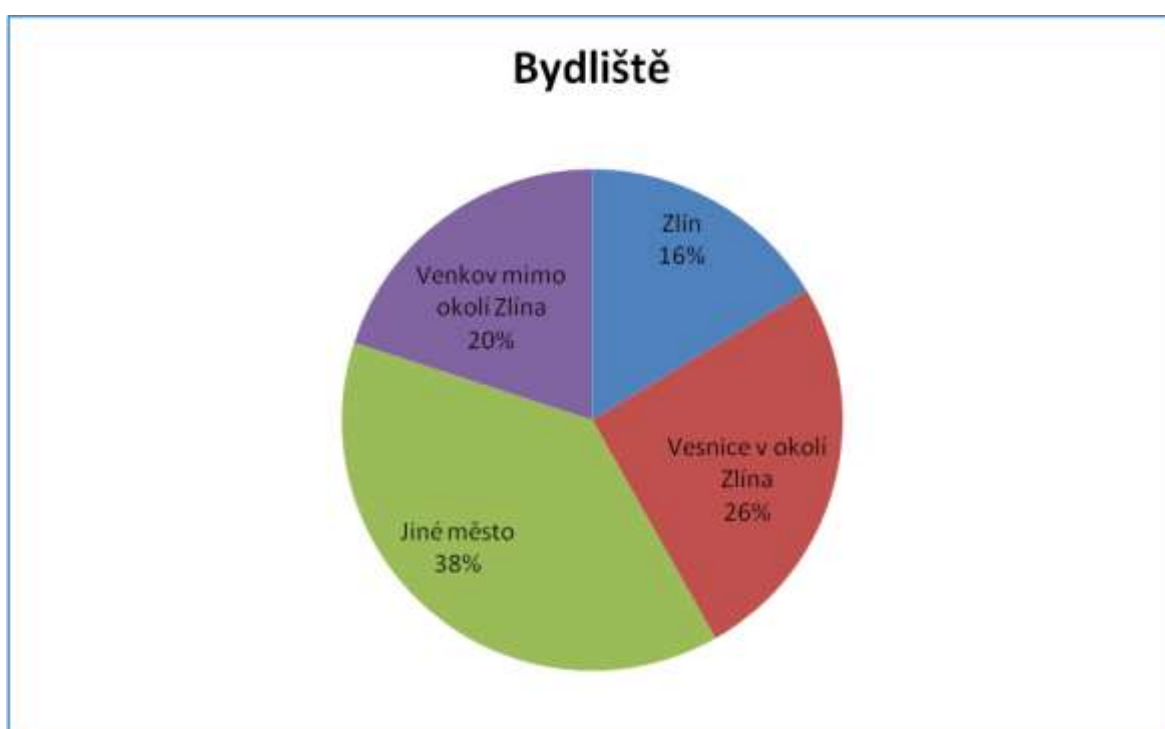
Graf č. 2: Místo studia

V druhé otázce jsem zjišťovala místo studia respondentů. Celých 64 % respondentů navštěvuje střední školy se zdravotnickým a sociálním zařízením ve Zlíně a 36 % respondentů studuje střední školu v Uherském Hradišti.

3. Vaše bydliště

Tabulka č. 3: Vaše bydliště

Bydliště	Absolutní četnost	Relativní četnost
Zlín	18	16,36%
Vesnice v okolí Zlína	28	25,45%
Jiné město	42	38,18%
Venkov mimo okolí Zlína	22	20,00%
Celkem	110	100,00%

Graf č. 3: Vaše bydliště

Ve třetí otázce mého dotazníku jsem zjišťovala místo bydliště respondentů. Z výsledků vyplynulo, že nejvíce respondentů (38%) bydlí v jiném městě, 26% respondentů pochází z některé z vesnic v okolí Zlína, rovných 20% respondentů žije na venkově mimo Zlín a zbylých 16% respondentů pochází přímo ze Zlína.

4. Chcete dál pokračovat ve studiu?

Tabulka č. 4: Pokračování ve studiu

Pokračování ve studiu	Absolutní četnost	Relativní četnost
Ano	92	83,64%
Ne	9	8,18%
Nevím	9	8,18%
Celkem	110	100,00%

Graf č. 4: Pokračování ve studiu

Ve čtvrté otázce jsem se zajímala o to, zda respondenti plánují pokračovat po střední škole v dalším vzdělání. Z výsledků vyplývá, že naprostá většina respondentů, rovných 92% plánuje ve studiu pokračovat, 9% respondentů nehodlá po skončení střední školy rozšířit své vzdělání a 8% respondentů prozatím není rozhodnuto, zda bude ve studiu pokračovat.

5. Koho považujete za bezdomovce?

Tabulka č. 5: Koho považujete za bezdomovce?

Koho považujete za bezdomovce	Absolutní četnost	Relativní četnost
Člověka bez stálého ubytování	95	73,64%
Člověka bez práce, který je odkázán na pomoc druhých	16	12,40%
Člověka s dluhy	8	6,20%
Jiné	10	7,75%
Celkem	129	100,00%

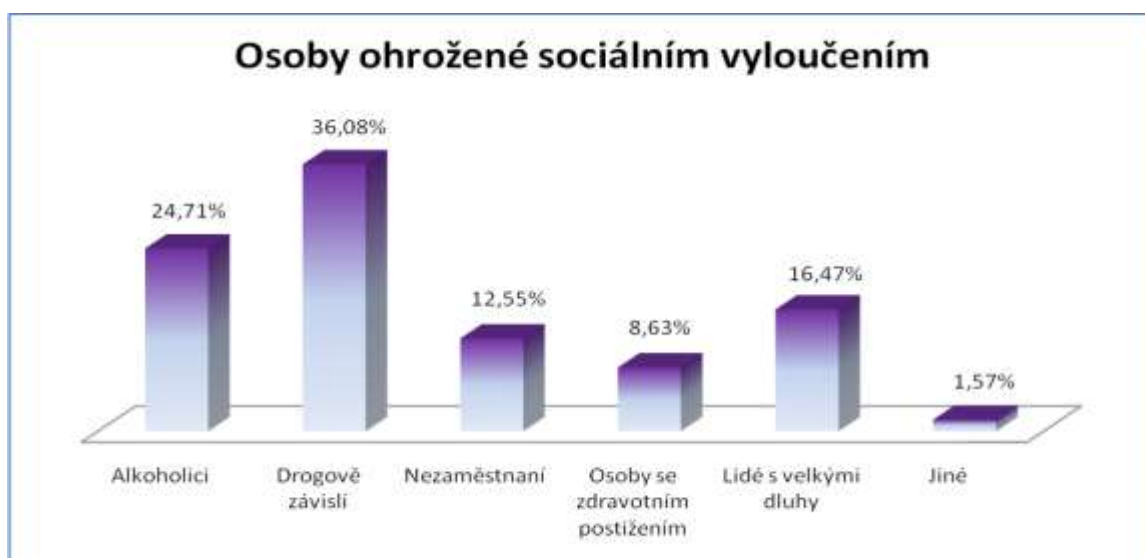
Graf č. 5: Koho považujete za bezdomovce?

V této otázce jsem zjišťovala názor respondentů na to, kdo je bezdomovec. U této otázky mohli respondenti využít možnosti odpovědi „jiné“. Respondenti mohli také označit více odpovědí. Největší část respondentů, a to celých 92% považuje za bezdomovce člověka bez stálého ubytování, 12% procent respondentů si myslí, že bezdomovec je člověk bez práce, který je odkázán na pomoc druhých, 7% respondentů si vybralo možnost odpovědi „jiné“ a 6% respondentů by za bezdomovce označilo člověka s dluhy. V možnosti odpovědi „jiné“ se objevovaly tyto odpovědi: člověk, který žije na ulici, lidé, kteří spí na lavičkách, člověk co pije alkohol a užívá drogy, člověk bez motivace a lidé bez jakéhokoliv finančního příjmu.

6. Které osoby jsou podle Vás nejvíce ohroženy sociálním vyloučením?

Tabulka č. 6: Osoby ohrožené sociálním vyloučením

Osoby ohrožené sociálním vyloučením	Absolutní četnost	Relativní četnost
Alkoholici	63	24,71%
Drogově závislí	92	36,08%
Nezaměstnaní	32	12,55%
Osoby se zdravotním postižením	22	8,63%
Lidé s velkými dluhy	42	16,47%
Jiné	4	1,57%
Celkem	255	100,00%

Graf č. 6: Osoby ohrožené sociálním vyloučením

V šesté otázce jsem po respondentech chtěla označit skupiny obyvatel, které jsou podle nich nejvíce ohroženy sociálním vyloučením. V této otázce mohli respondenti využít možnosti odpovědi „jiné“ a mohli také označit více odpovědí. Nejvíce respondentů (36%) si myslí, že nejvíce ohroženi jsou drogově závislí jedinci, 24% respondentů označilo za lidi nejvíce ohrožené sociálním vyloučením alkoholiky, pro 17% respondentů jsou nejvíce ohroženi lidé s velkými dluhy, 13% respondentů označilo nezaměstnané jako osoby, které jsou sociálním vyloučením ohroženy nejvíce, a 9% respondentů označilo osoby se zdravotním postižením. V možnosti odpovědi „jiné“ se objevily tyto odpovědi: lidé po rozvodu, lidé se sníženou inteligencí, lidé apatičtí vůči společnosti a lidé, kterým nepomůže rodina.

7. Dokážete si představit, že budete v budoucnu pracovat s bezdomovci?

Tabulka č. 7: Práce s bezdomovci

Práce s bezdomovci	Absolutní četnost	Relativní četnost
Ano	21	19,09%
Ne	51	46,36%
Nevím	38	34,55%
Celkem	110	100,00%

Graf č. 7: Práce s bezdomovci

V sedmé otázce jsem zjišťovala, zda si respondenti dokážou představit, že budou v budoucnu pracovat s bezdomovci. Nejvíce respondentů, a to 46% si práci s bezdomovci nedokáže představit, 36% respondentů neví, zda by dokázali s bezdomovci pracovat a 19% respondentů si dokáže představit, že bude v budoucnu v rámci svého povolání pracovat s touto cílovou skupinou.

8. Pokud ano, uveďte proč

Tabulka č. 8: Práce s bezdomovci - ano

Pokud ano, uveďte proč	Absolutní četnost	Relativní četnost
Považuji to za součást zdravotně sociální práce	13	38,24%
Je to problematika, která mě zajímá	12	35,29%
Chci těmto lidem pomáhat	7	20,59%
Jiné	2	5,88%
Celkem	34	100,00%

Graf č. 8: Práce s bezdomovci – ano

Osmá otázka byla určena respondentům, kteří v předcházející otázce odpověděli kladně. V této otázce mohli opět respondenti označit více odpovědí a mohli také využít možnosti odpovědi „jiné“. Na tuto otázku odpovědělo celkem 34 respondentů. Největší část respondentů (38%) považuje práci s bezdomovci jako součást zdravotně sociální práce, 35% respondentů se o problematiku bezdomovectví zajímá, 21% respondentů by chtělo těmto lidem pomáhat a 6% respondentů využilo možnosti odpovědi „jiné“. V této možnosti se objevily dva názory a to, že v nemocnici bezdomovci budou a že bezdomovci jsou také lidé.

9. Pokud nechcete pracovat s bezdomovci, uveďte proč

Tabulka č. 9: Práce s bezdomovci - ne

Proč nechcete pracovat s bezdomovci?	Absolutní četnost	Relativní četnost
Bojím se setkání s bezdomovci	24	33,80%
Opovrhuji sociálně vyloučenými, jako jsou bezdomovci	9	12,68%
Tento styl života si vybrali sami a nestojí o pomoc ostatních	28	39,44%
Jiné	10	14,08%
Celkem	71	100,00%

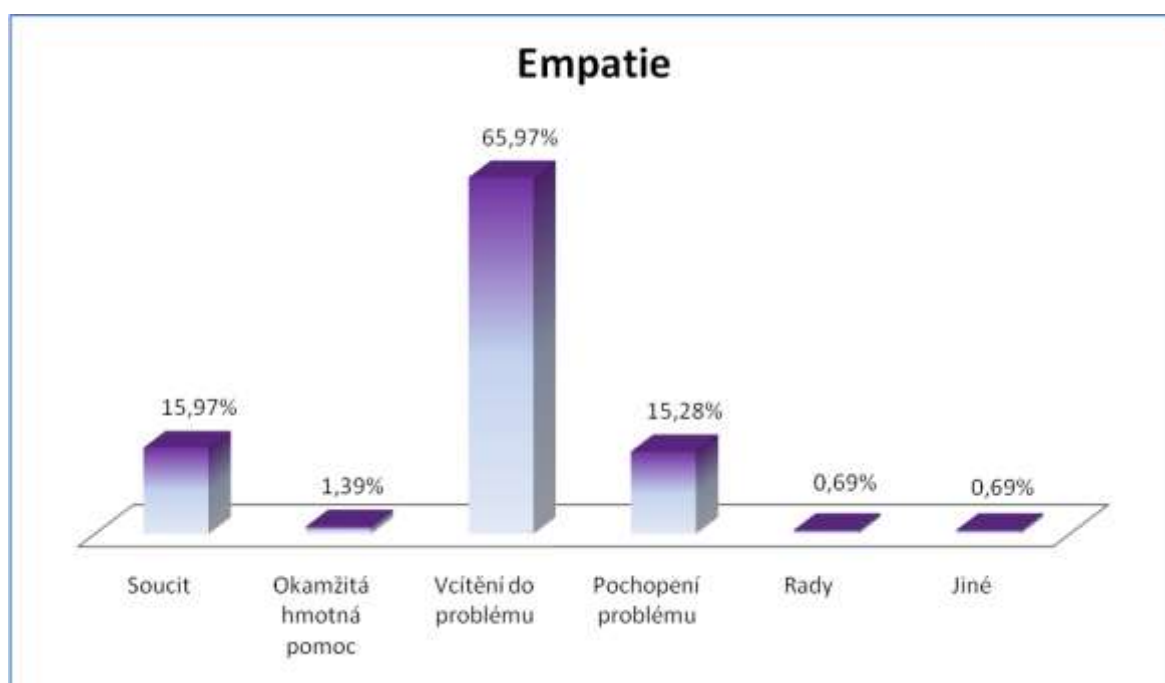
Graf č. 9: Práce s bezdomovci – ne

Devátá otázka byla určena respondentům, kteří nechtějí pracovat s bezdomovci nebo si nedokážou představit, že budou v budoucnu pracovat s bezdomovci. I v této otázce měli respondenti možnost odpovědi „jiné“ a mohli také označit více odpovědí. Na tuto otázku odpovědělo celkem 71 respondentů. Největší část respondentů (39%) si myslí, že bezdomovci si svůj styl života vybrali sami a o pomoc ostatních nestojí, 34% respondentů se bojí setkání s bezdomovci, 13% respondentů opovrhuje sociálně vyloučenými jedinci, jako jsou bezdomovci a 14% respondentů vyjádřilo svůj názor v možnosti odpovědi „jiné“. Objevily se zde odpovědi jako „vybrala jsem si práci s nemocnými“, „člověk neví, co od nich čekat“, „zapáchají“, „bojím se jejich neochoty“, „na základě osobního experimentu“ a „kdyby chtěli, tak si najdou práci“.

10. Co si představujete pod pojmem empatie?

Tabulka č. 10: Empatie

Co si představujete pod pojmem empatie?	Absolutní četnost	Relativní četnost
Soucit	23	15,97%
Okamžitá hmotná pomoc	2	1,39%
Vcítění do problému	95	65,97%
Pochopení problému	22	15,28%
Rady	1	0,69%
Jiné	1	0,69%
Celkem	144	100,00%

Graf č. 10: Empatie

V desáté otázce mého výzkumu mě zajímalo, co si respondenti představují pod pojmem empatie. V této otázce mohli respondenti vybrat více odpovědí a mohli také využít možnosti odpovědi „jiné“. Pro většinu respondentů (67%) empatie znamená vcítění do problému, 16% respondentů si pod pojmem empatie představí soucit, 15% respondentů pochopení problému, 1% respondentů si myslí, že empatie je okamžitá hmotná pomoc, stejný počet respondentů si myslí, že empatie mohou být rady a 1 respondent využil možnosti odpovědi jiné, kde uvedl, že empatie je hledání řešení adekvátní pro konkrétního člověka.

11. Je z Vašeho pohledu narušena u bezdomovce důstojnost člověka?*Tabulka č. 11: Narušení důstojnosti*

Narušená důstojnost	Absolutní četnost	Relativní četnost
Ano	80	72,73%
Ne	10	9,09%
Nevím	20	18,18%
Celkem	110	100,00%

Graf č. 11: Narušení důstojnosti

V jedenácté otázce jsem se respondentů ptala, zda je podle nich narušena u bezdomovce důstojnost člověka. Naprostá většina respondentů, rovných 73% si myslí, že u bezdomovce je narušena důstojnost člověka, 18% respondentů neví, zda je u bezdomovce narušena důstojnost člověka a pouze 9% respondentů zastává názor, že u bezdomovců není důstojnost člověka narušena.

12. Jak je podle Vás narušena důstojnost člověka u bezdomovce?

Tabulka č. 12: Jak je narušena důstojnost u bezdomovce

Jak je narušena důstojnost člověka?	Absolutní četnost	Relativní četnost
Není jim projevována úcta	42	36,84%
Jejich autonomie je narušena, nemohou uplatnit svůj názor	25	21,93%
Nejsou to svobodní lidé, protože jsou odkázáni na pomoc druhých	25	21,93%
Jsou narušena jejich základní lidská práva	19	16,67%
Jiné	3	2,63%
Celkem	114	100,00%

Graf č. 12: Jak je narušena důstojnost u bezdomovce

Dvanáctá otázka byla určena respondentům, kteří v předchozí otázce odpověděli „ano“, nicméně odpovídali na ni i respondenti s odpověďmi „ne“ a „nevím“. V této otázce mohli respondenti opět označit více odpovědí a měli také možnost vyjádřit se v možnosti odpovědi „jiné“. Nejvíce respondentů (37%) si myslí, že bezdomovcům není projevována úcta, stejný počet respondentů (22%) si myslí, že autonomie bezdomovců je narušena a proto nemohou uplatnit svůj názor a že bezdomovci nejsou svobodní lidé, protože jsou odkázáni na pomoc druhých. Dalších 17% respondentů je toho názoru, že u lidí bez domova jsou narušena jejich základní práva a 3% respondentů se vyjádřilo v možnosti odpovědi jiné, kde se objevily názory, že veřejnost tyto lidi nepřijímá, lidé se na ně dívají skrz prsty a mají ztíženou cestu projevu a jejich názor není tak uznávaný.

13. Víte, která zařízení ve Vašem okolí pracují s bezdomovci?

Tabulka č. 13: Zařízení pracující s bezdomovci

Zařízení pracující s bezdomovci	Absolutní četnost	Relativní četnost
Ano	18	16,36%
Ne	92	83,64%
Celkem	110	100,00%

Graf č. 13: Zařízení pracující s bezdomovci

Ve třinácté otázce mě zajímalo, zda respondenti vědí, která zařízení v jejich okolí pracují s bezdomovci. Z mého šetření vyplynulo, že naprostá většina respondentů (84%) neví, která zařízení se zaměřují na práci s bezdomovci, protože se o tuto problematiku nezajímají. Pouze 16 % respondentů dokáže říci, která zařízení v jejich okolí pracují s bezdomovci. Respondenti nejčastěji odpovídali, že jsou to charity, azylové domy nebo Český červený kříž. Vyskytovaly se také názvy měst, kde fungují zařízení pro bezdomovce, ale respondenti nevěděli, jaké jsou názvy těchto zařízení.

14. Máte zkušenosti s dobrovolnictvím?

Tabulka č. 14: Zkušenosti s dobrovolnictvím

Zkušenosti s dobrovolnictvím	Absolutní četnost	Relativní četnost
Ano	36	32,73%
Ne	50	45,45%
Přemýšlím o dobrovolnictví	24	21,82%
Celkem	110	100,00%

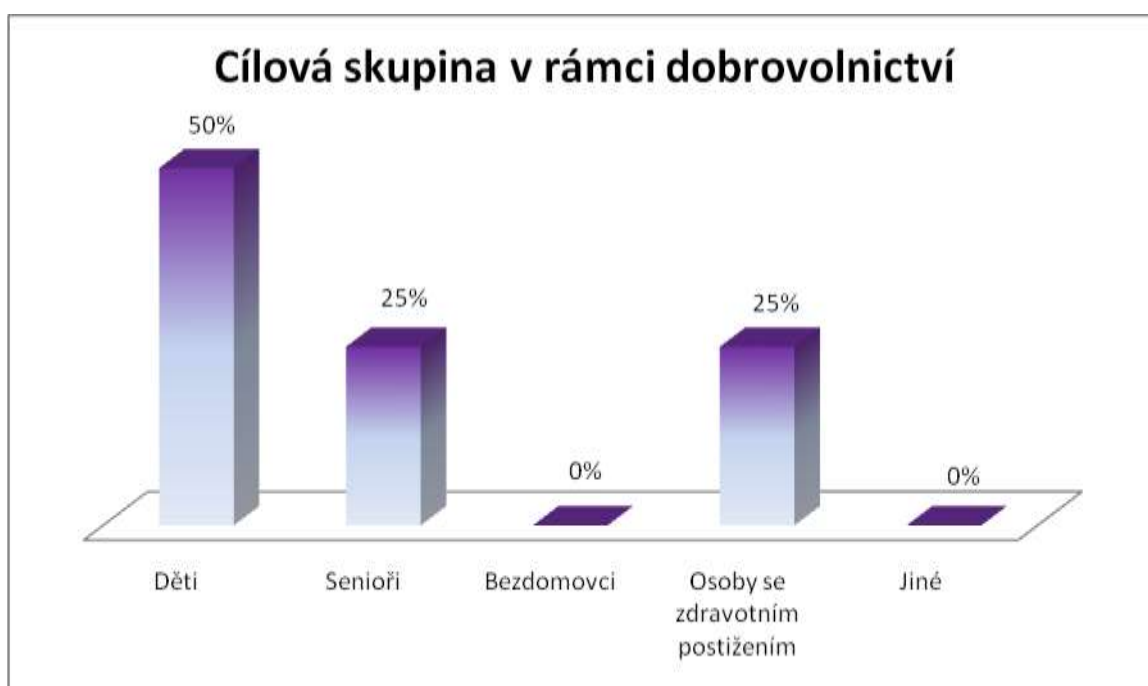
Graf č. 14: Zkušenosti s dobrovolnictvím

Ve čtrnácté otázce jsem se respondentů zeptala, zda mají zkušenosti s dobrovolnictvím. Z výsledků vyplynulo, že rovných 45% respondentů nemá s dobrovolnictvím zkušenosti, 33% respondentů už zkušenost s dobrovolnictvím má a rovných 22% respondentů přemýšlí nad tím, že se stanou dobrovolníky.

15. Pokud ano, s jakou cílovou skupinou jste se v rámci dobrovolnictví setkali?

Tabulka č. 15: Cílová skupina v rámci dobrovolnictví

Pokud ano, s jakou cílovou skupinou?	Absolutní četnost	Relativní četnost
Děti	26	50%
Senioři	13	25%
Bezdomovci	0	0%
Osoby se zdravotním postižením	13	25%
Jiné	0	0%
Celkem	52	100%

Graf č. 15: Cílová skupina v rámci dobrovolnictví

Patnáctá otázka byla určena respondentům, kteří mají zkušenost s dobrovolnictvím. V této otázce mě zajímalo, se kterou cílovou skupinou se respondenti v rámci dobrovolnictví setkali. Respondenti mohli opět zaznačit více odpovědí a mohli se také vyjádřit v možnosti odpovědi „jiné“. Přesně polovina dotazovaných respondentů (50%) se v rámci dobrovolnictví setkala s dětmi, 25% respondentů se setkala se seniory a stejný počet respondentů (25%) s osobami se zdravotním postižením. Žádný z respondentů se v rámci dobrovolnictví nesetkal s bezdomovci a nikdo z respondentů nevyužil u této otázky možnosti odpovědi „jiné“.

16. Pomohl/a jste někdy bezdomovci?

Tabulka č. 16: Pomoc bezdomovci

Pomohl/a jste někdy bezdomovci?	Absolutní četnost	Relativní četnost
Ano	25	22,73%
Ne (měl/a jsem možnost, ale nepomohl/a jsem)	21	19,09%
Neměl/a jsem možnost	64	58,18%
Celkem	110	100,00%

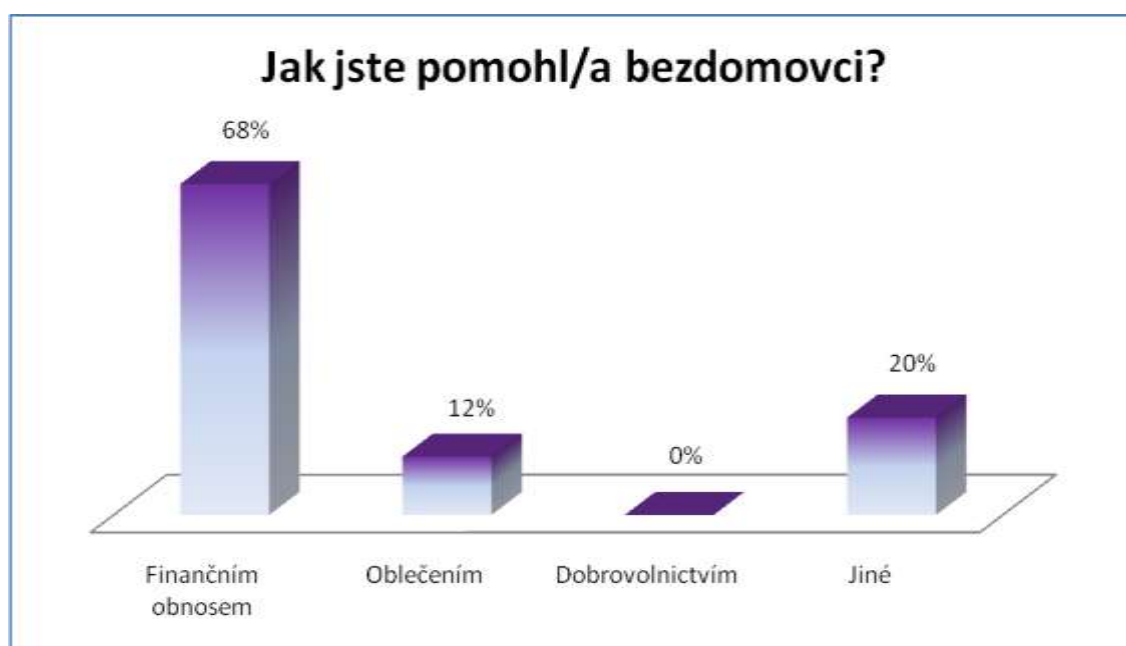
Graf č. 16: Pomoc bezdomovci

V této otázce bylo mým cílem zjistit, zda respondenti někdy pomohli bezdomovci. Nejvíce respondentů (58%) uvedlo, že neměli možnost pomoci bezdomovci, 23% respondentů už někdy bezdomovci pomohlo a 19% respondentů mělo možnost nějakým způsobem pomoci bezdomovci, ale nepomohli.

17. Pokud ano, jak?

Tabulka č. 17: Způsob pomoci bezdomovci

Pokud ano, jak?	Absolutní četnost	Relativní četnost
Finančním obnosem	17	68%
Oblečením	3	12%
Dobrovolnictvím	0	0%
Jiné	5	20%
Celkem	25	100%

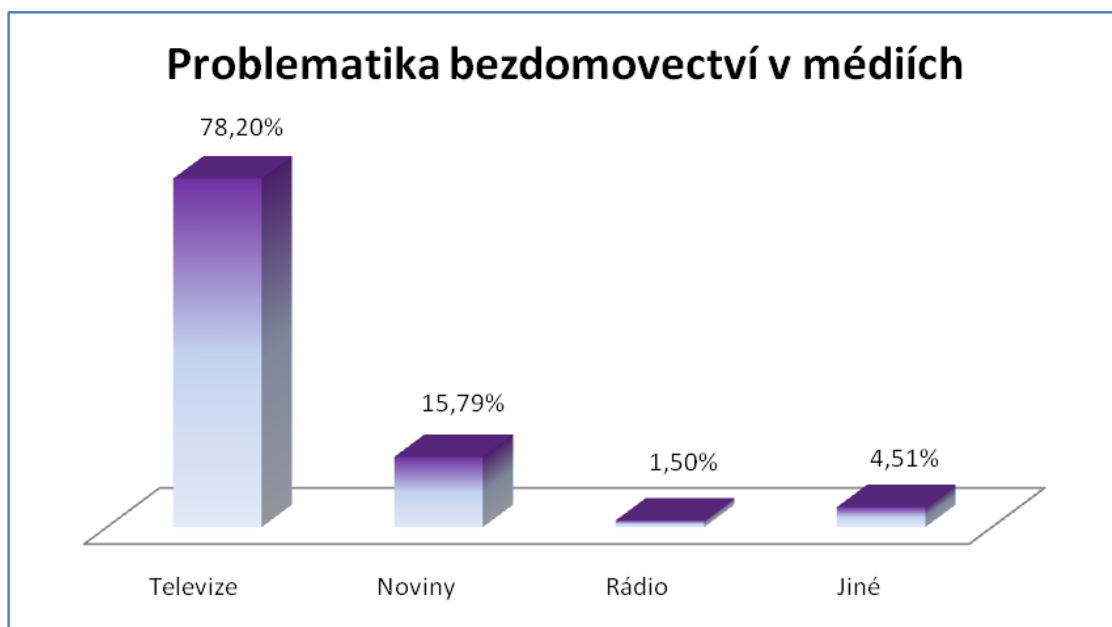
Graf č. 17: Způsob pomoci bezdomovci

Sedmnáctá otázka mého dotazníku byla určena respondentům, kteří v předchozí otázce odpověděli, že už někdy pomohli bezdomovci. V této otázce jsem se respondentům ptala, jakým způsobem bezdomovci pomohli. V této otázce měli respondenti možnost odpovědi „jiné“ a mohli také označit více odpovědí. Celkem na tuto otázku odpovědělo 25 respondentů. Nejvíce respondentů (68%) pomohlo bezdomovci finančním obnosem, 20% respondentů se vyjádřilo v možnosti odpovědi „jiné“, 12% respondentů nabídlo bezdomovci oblečení a žádný z respondentů nepomohl bezdomovci dobrovolnictvím. V možnosti odpovědi jiné se objevily tyto odpovědi: zakoupení jídla nebo pití, darování matrace a kompletní výbava (spací pytel, nádobí na přípravu jídla, peníze).

18. Ve kterých médiích se podle Vás nejčastěji setkáváme s problematikou bezdomovectví?

Tabulka č. 18: Problematika bezdomovectví v médiích

Problematika bezdomovectví v médiích	Absolutní četnost	Relativní četnost
Televize	104	78,20%
Noviny	21	15,79%
Rádio	2	1,50%
Jiné	6	4,51%
Celkem	133	100,00%

Graf č. 18: Problematika bezdomovectví v médiích

V této otázce mě zajímalo, ve kterých médiích se dle respondentů nejvíce či nejčastěji setkáváme s problematikou bezdomovectví. Dle názoru respondentů se s problematikou bezdomovectví nejčastěji setkáváme v televizi (78%), 16% respondentů si myslí, že problematika bezdomovectví je nejvíce probírána v novinách, 4% respondentů využilo možnosti odpovědi „jiné“ a pouze 2% respondentů se domnívá, že o této problematice se nejvíce doslýcháme z rádia. V odpovědi „jiné“ respondenti nejčastěji uváděli internet, další uvedli, že s problematikou bezdomovectví se setkáváme na ulicích a v případě umrznutí.

19. Myslíte si, že veřejnost je k problematice bezdomovectví lhostejná?

Tabulka č. 19: Postoj veřejnosti

Lhostejnost veřejnosti	Absolutní četnost	Relativní četnost
Ano	58	52,73%
Ne	25	22,73%
Nepřemýšlel/a jsem o tom	27	24,55%
Celkem	110	100,00%

Graf č. 19: Postoj veřejnosti

V poslední otázce mého dotazníku jsem se zajímalo o to, zda je podle respondentů veřejnost k problematice bezdomovectví lhostejná. Více než polovina respondentů (53%) si myslí, že veřejnost je k této problematice lhostejná, 24% respondentů o tomto nepřemýšlí a 23% respondentů si myslí, že veřejnost k problematice bezdomovectví lhostejná není.

8 DISKUZE

Hypotéza č. 1: Domnívám se, že více než 70% studentů středních škol se zdravotnickým a sociálním zaměřením neplánuje ve svém budoucím povolání pracovat s bezdomovci.

K mé první hypotéze směřuje otázka č. 7, na kterou navazují otázky číslo 8 a 9. Z celkového počtu 110 respondentů celých 51 (46%) respondentů nechce pracovat s bezdomovci nebo si nedokáže představit práci s bezdomovci, 38 respondentů (35%) neví, zda by byli schopni s bezdomovci pracovat a 21 respondentů (19%) si dokáže představit, že bude v rámci svého budoucího povolání pracovat s bezdomovci. Osmá otázka byla určena respondentům, kteří v předchozí otázce označili odpověď „ano“. Na tuto otázku odpovědělo celkem 34 respondentů, přičemž nejvíce respondentů (39%) považuje práci s bezdomovci za součást zdravotně sociální práce, 36% respondentů se zajímá o problematiku bezdomovectví (zajímá je životní příběh těchto lidí), 20% respondentů by chtělo pomáhat bezdomovcům a 2 respondenti (6%) využili možnost odpovědi jiné a uvedli, že v nemocnici se budou s bezdomovci setkávat a že jsou to také lidé. Devátá otázka byla naopak určena respondentům, kteří si práci s bezdomovci nedokážou představit. Nejvíce respondentů (39%) si myslí, že bezdomovci si svůj styl života vybrali sami a nestojí o pomoc ostatních, 34 % respondentů se bojí setkání s bezdomovci, 14% respondentů vyjádřilo svůj názor v možnosti odpovědi „jiné“, kde uvedli tyto odpovědi: „zapáchají“, „bojím se jejich neochoty“, na základě osobního experimentu“ a „kdyby chtěli, tak si najdou práci“, 13% respondentů opovrhne sociálně vyloučenými, jako jsou bezdomovci.

Hypotéza č. 1 se tedy nepotvrdila. Ze 110 respondentů rovných 51 (46%) neplánuje ve svém budoucím povolání pracovat s bezdomovci. Dalších 35% respondentů neví, zda by byli schopni pracovat s bezdomovci a pouze 19% respondentů si dokáže představit práci s bezdomovci. Nejvíce mě překvapilo, že pouze jeden respondent odpověděl, že v nemocnici se bude s bezdomovci setkávat. Milým překvapením je pro mě skutečnost, že 20% z dotazovaných respondentů by chtělo bezdomovcům pomáhat. Očekávala jsem, že více respondentů se vyjádří v otázce č. 9, což se také potvrdilo, protože na osmou otázku odpovědělo celkem 34 respondentů a na devátou otázku 71 respondentů. Nejvíce mě překvapilo, že se mezi studenty středních škol se zdravotnickým a sociálním zaměřením našlo 13%

respondentů, kteří uvedli, že opovrhují sociálně vyloučenými jedinci, jako jsou bezdomovci.

Hypotéza č. 2: Domnívám se, že více než 80% studentů středních škol se zdravotnickým a sociálním zaměřením má zkušenost s bezdomovci.

K hypotéze č. 2 se vztahují otázky č. 13, 16, 17 a 18. V otázce č. 13 jsem se respondentů ptala, zda znají zařízení, která pracují s bezdomovci. Myslela jsem tím zařízení v jejich okolí. Pokud respondenti odpověděli kladně, měli do formulářů dopsat, jak se tato zařízení jmenují. Naprostá většina respondentů (84%) neví, která zařízení se zaměřují na práci s bezdomovci, pouze 16% dotazovaných má povědomí o tom, která zařízení se zaměřují na cílovou skupinu bezdomovců. V odpovědích respondentů se nejčastěji vyskytovalo: azylové domy, český červený kříž a charita. Dále respondenti psali jména měst, kde fungují zařízení pro bezdomovce, ale nevěděli přesný název zařízení, např. v Otrokovicích, ve Zlíně. V další, šestnácté otázce, jsem se respondentů ptala, zda někdy pomohli bezdomovci. Nejvíce respondentů (58%) odpovědělo, že prozatím neměli možnost nějakým způsobem pomoci člověku bez domova, 23% respondentů pomohlo bezdomovci a 19% respondentů nepomohlo bezdomovci, přestože k tomu měli příležitost. Otázka č. 17 navazovala na předchozí otázku a byla určena respondentům, kteří někdy pomohli bezdomovci. V této otázce jsem chtěla zjistit, jakým způsobem respondenti bezdomovci pomohli. Nejvíce respondentů (68%) odpovědělo, že poskytl bezdomovci finanční obnos, 20% respondentů využilo možnosti odpovědi „jiné“, 12% respondentů nabídlo osobě bez přístřeší oblečení. Žádný z respondentů nepomohl bezdomovci či bezdomovcům dobrovolnictvím. V možnosti odpovědi jiné respondenti napsali, že pomohli bezdomovci zakoupením jídla či pití, darováním matrace a jeden respondent daroval bezdomovci kompletní výbavu (spací pytel, nádobí na přípravu jídla, finanční hotovost), dále tento respondent uvedl, že bezdomovec tyto věci do hodiny vyměnil za alkohol.

Osmnáctá otázka byla zaměřena na problematiku bezdomovectví v médiích. V této otázce jsem zjišťovala, ve kterých médiích se dle respondentů setkáváme s problematikou bezdomovectví nejčastěji. Dle mínění respondentů (78%) se s problematikou bezdomovectví setkáváme nejčastěji v televizi, 16% respondentů si myslí, že problematika bezdomovectví je nejvíce probírána v novinách, 5% respondentů vyjádřilo svůj názor v možnosti odpovědi „jiné“ a pouze 2% respondentů si myslí, že nejvíce se o bezdomovcích mluví v rádiu. V možnosti odpovědi jiné respondenti uváděli internet jako zdroj informací o bezdomovec-

tví a uvedli také, že o problematice bezdomovectví se dozvídáme na ulicích a v případě umrznutí.

Hypotéza č. 2 se tedy nepotvrdila. Naprostá většina respondentů neví, která zařízení v jejich okolí pracují s bezdomovci. Celkem 23% má osobní zkušenost s bezdomovci, protože už někdy pomohli člověku bez domova. Nejvíce respondentů pomohlo bezdomovci finančním obnosem. S touto odpovědí jsem také počítala. U otázky č. 17 mě překvapila odpověď jednoho respondenta, který uvedl, že poskytl bezdomovci kompletní výbavu (spací pytel, nádobí na přípravu jídla, peníze) a dále tento respondent uvedl, že bezdomovec všechny tyto věci vyměnil za alkohol.

Hypotéza č. 3: Domnívám se, že problematiku bezdomovectví sleduje více než 40% studentů středních škol.

K třetí hypotéze se vztahují otázky č. 5, 6, 18 a 19. V páté otázce mě zajímalo, koho respondenti považují za bezdomovce. Největší část respondentů (74%) považuje za bezdomovce člověka bez stálého ubytování, 12% respondentů označilo jako bezdomovce člověka bez práce, který je odkázán na pomoc ostatních, 8% respondentů se vyjádřilo v možnosti odpovědi „jiné“ a podle osmi respondentů (6%) je bezdomovec člověk, který má dluhy. V možnosti „jiné“ se objevily tyto odpovědi: člověk, který žije na ulici, lidé spící na lavičkách, člověk bez motivace a lidé bez jakéhokoliv finančního příjmu. V šesté otázce jsem se respondentů ptala, která skupina lidí je dle nich nejvíce ohrožena sociálním vyloučením. Dle 36% respondentů jsou sociálním vyloučením nejvíce ohroženi drogově závislí jedinci, 25% respondentů si myslí, že nejvíce jsou sociálním vyloučením ohroženi alkoholici, pro 17% respondentů jsou to lidé s velkými dluhy, 13% respondentů označilo nezaměstnané jako osoby ohrožené sociálním vyloučením, pouze 9% respondentů je toho názoru, že nejvíce jsou sociálním vyloučením ohroženy osoby se zdravotním postižením a 2% respondentů se k této otázce vyjádřilo v možnosti odpovědi „jiné“. V této možnosti se objevily tyto odpovědi: lidé po rozvodu, lidé se sníženou inteligencí, lidé apatičtí vůči společnosti a lidé, kterým nepomůže rodina.

Další otázka vztahující se k hypotéze č. 3 je otázka č. 18. V této otázce jsem se respondentů ptala, v jakých médiích se dle jejich názoru nejčastěji setkáváme s problematikou bezdomovectví. Naprostá většina respondentů (78%) si myslí, že problematika bezdomovectví je nejčastěji probírána v televizi, dalších 16% respondentů se domnívá, že o problematice

bezdomovectví se nejvíce dozvídáme z novin, 5% respondentů vyjádřilo svůj názor v možnosti odpovědi „jiné“ a pouze dva respondenti (2%) si myslí, že o této problematice se nejvíce mluví v rádiu. V možnosti odpovědi jiné se objevily tyto odpovědi: internet, na ulicích a v případě smrti, např. umrznutí.

Poslední otázka, vztahující se ke třetí hypotéze je otázka č. 19. V této otázce jsem chtěla zjistit, jaký názor mají respondenti ohledně postojů veřejnosti k problematice bezdomovectví. Celkově 53% respondentů si myslí, že veřejnost je k problematice bezdomovectví lhostejná, 24% respondentů o postojích veřejnosti k této problematice nepřemýšlí a 23% respondentů si myslí, že veřejnost k problematice bezdomovectví lhostejná není.

Hypotéza č. 3 se tedy potvrdila. Z výzkumného šetření vyplývá, že více než 40% respondentů sleduje problematiku bezdomovectví. Respondenti dokážou označit, kdo je podle nich bezdomovec, orientují se také v problematice skupin, které jsou ohroženy sociálním vyloučením. Dokážou také vyjmenovat další skupiny obyvatel, které jsou podle nich ohroženy sociálním vyloučením. Rovných 78% respondentů si myslí, že problematika bezdomovectví je nejvíce probírána v médiích, respondenti také odpovídali, že dle jejich názoru je problematika bezdomovectví probírána na internetu a že se o bezdomovcích dozvídáme v případě umrznutí a na ulicích. Z těchto odpovědí soudím, že studenti sledují problematiku bezdomovectví nebo alespoň vědí, kde se dají informace o této problematice najít. Dále také 53% respondentů soudí, že veřejnost je k problematice bezdomovectví lhostejná, naopak 23% respondentů si myslí, že veřejnost k této problematice lhostejná není.

V databázi Theses jsem našla práci „Bezdomovectví z pohledu vysokoškolských studentů“, tato práce však není přístupná. Mezi závěrečnými pracemi lze nalézt velké množství prací zaměřených na téma bezdomovectví, ale nenašla jsem žádnou práci, kterou bych mohla komparovat s mojí bakalářskou prací.

ZÁVĚR

V posledních dvaceti letech se česká společnost vyrovnává s problematikou bezdomovectví. Bezdomovectví je patrnější ve větších městech a právě proto musí obyvatelé těchto měst zaujmout k tomuto jevu nějaký postoj. V souvislosti s bezdomovci a bezdomovectvím můžeme mluvit o dvou emocích – o lítosti a na druhé straně o strachu a odporu. Právě odpor veřejnosti však vede k problému s reintegrací těchto lidí do společnosti. O bezdomovcích nelze mluvit bez emocí. Nemluvíme o chování zvířat či o fyzikálních zákonech, mluvíme o lidských bytostech.

V empirické části bakalářské práce jsem se zaměřila na povědomí studentů středních škol se zdravotnickým a sociálním zaměřením o problematice bezdomovectví. Výzkum byl zaměřen na respondenty ze středních škol ve Zlíně a v Uherském Hradišti. Výzkumného šetření se zúčastnilo celkem 110 respondentů.

Pro účely výzkumného šetření jsem si stanovila jeden hlavní cíl a tři dílčí cíle.

Hlavní cíl: Zdravotně sociální práce s bezdomovci v povědomí studentů středních škol se zdravotnickým a sociálním zaměřením.

Právě studenti středních škol se zdravotnickým a sociálním zaměřením se mohou v rámci svého budoucího povolání setkávat s bezdomovci. Mým cílem tedy bylo zjistit, jaké postoje zaujímají studenti k této cílové skupině. Pomocí dotazníkového šetření jsem chtěla zjistit, koho studenti považují za bezdomovce, zda by se chtěli v rámci svého povolání věnovat bezdomovcům, zda někdy pomohli bezdomovci a pokud ano, jakým způsobem, jaký názor mají na lidskou důstojnost a bezdomovectví, zda sledují zprávy v médiích o této problematice a co si myslí o postoji veřejnosti k bezdomovectví.

Dílčí cíl č. 1: Zjistit, zda studenti středních škol se zdravotnickým a sociálním zaměřením plánují ve svém povolání pracovat s bezdomovci.

Z výzkumu vyplývá, že studenti středních škol se zdravotnickým a sociálním zaměřením neplánují ve svém budoucím povolání pracovat s bezdomovci nebo nevědí, zda by dokázali s cílovou skupinou bezdomovců pracovat. Z celkového počtu 110 respondentů celkem 21 respondentů připouští možnost práce s bezdomovci. Respondenti se více vyjadřovali v negativním směru, tedy proč nechtějí v rámci svého budoucího povolání s bezdomovci pracovat. Jeden respondent odpověděl, že v nemocnici se s bezdomovci bude setkávat a jeden

respondent zastává názor, že bezdomovci jsou také lidé. Celkem 13 studentů středních škol se zdravotnickým a sociálním zaměřením považuje práci s bezdomovci za součást zdravotně sociální práce.

Dílčí cíl č. 2: Zjistit, zda mají studenti středních škol se zdravotnickým a sociálním zaměřením zkušenost s bezdomovci.

Z grafu č. 16 vyplývá, že 23% respondentů má osobní zkušenost s bezdomovcem. Právě 23% respondentů už někdy pomohlo bezdomovci. Nejčastěji pomohli respondenti bezdomovci finančním obnosem, jeden respondent poskytl bezdomovci kompletní výbavu (spací pytel, nádobí na přípravu jídla, peníze) a dále uvedl, že tento bezdomovec vše do hodiny prodal za alkohol. Zkušenost tohoto respondenta je tedy jednoznačně negativní. Dalších 19% respondentů mělo možnost pomoci bezdomovci, ale nepomohlo. Tito respondenti tedy mají také zkušenost s bezdomovcem či bezdomovci. Celkem 36 z celkového počtu 110 respondentů má zkušenost s dobrovolnictvím, ovšem žádný z nich se v rámci dobrovolnictví nesetkal s bezdomovci.

Dílčí cíl č. 3: Zjistit, zda studenti sledují problematiku bezdomovectví.

Z výzkumného šetření vyplývá, že většina studentů sleduje problematiku bezdomovectví. Každý respondent dokáže charakterizovat, kdo je to bezdomovec. Studenti se také orientují v problematice skupin osob ohrožených sociálním vyloučením. Dále rovných 78% respondentů soudí, že o problematice bezdomovectví se veřejnost dozvídá nejvíce z televize, někteří respondenti také uvedli, že o problematice bezdomovectví se dozvídáme na internetu, na ulicích a v případě smrti, například umrznutí. Více než polovina respondentů si myslí, že veřejnost je k problematice bezdomovectví lhostejná. Z odpovědí respondentů tedy soudím, že studenti středních škol se zdravotnickým a sociálním zaměřením problematiku bezdomovectví sledují.

SEZNAM POUŽITÉ LITERATURY

- [1] HRADECKÁ, Vlastimila a Ilja HRADECKÝ. 1996. *Bezdomovectví-extrémní vy-loučení*. Praha: Naděje. ISBN 8090229204.
- [2] HRADECKÝ, Ilja. 2007. *Definice a typologie bezdomovectví*. Praha: Naděje. ISBN 8086451135.
- [3] KUTNOHORSKÁ, Jana, Martina CICHÁ a Radoslav GOLDMANN. 2011. *Etika pro zdravotně sociální pracovníky*. Praha: Grada. ISBN 978-80-247-3843-7.
- [4] KUTNOHORSKÁ, Jana. 2009. *Výzkum v ošetrovatelství*. Praha: Grada Publishing. ISBN 978-80-247-2713-4.
- [5] KUZNÍKOVÁ, Iva. 2011. *Sociální práce ve zdravotnictví*. Praha 7: Grada Publishing. ISBN 978-80-247-3676-1.
- [6] MAREK, Jakub, Aleš STRNAD a Lucie HOTOVCOVÁ. 2012. *Bezdomovectví: v kontextu ambulantních sociálních služeb*. Praha: Portál. ISBN 802620090.
- [7] MATOUŠEK, Oldřich, Pavla KODYMOVÁ a Jana KOLÁČKOVÁ. 2005. *Sociální práce v praxi: Specifika různých cílových skupin a práce s nimi*. Praha: Portál. ISBN 80-7367-002-X.
- [8] MATOUŠEK, Oldřich. 2003. *Metody a řízení sociální práce*. Praha: Portál. ISBN 80-7178-548-2.
- [9] MATOUŠEK, Oldřich. 2003. *Slovník sociální práce*. Praha: Portál. ISBN 80-7178-549-0.
- [10] PRŮDKOVÁ, Táňa a Přemysl NOVOTNÝ. 2008. *Bezdomovectví*. Praha: Triton. ISBN 8073871009.
- [11] PUNCH, Keith. 2008. *Základy kvantitativního šetření*. Praha: Portál. ISBN 978-80-7367-381-9.
- [12] SOCHŮREK, Jan. 2009. *Úvod do sociální patologie*. Liberec: Technická univerzita v Liberci. ISBN 978-80-7372-448-1.
- [13] ŠUPKOVÁ A KOL., Danuše. *Zdravotní péče o bezdomovce v ČR*. Praha: Grada Publishing,
- [14] TEMPLEMORE, Vernon a Marie POLASKOVÁ. 1991. *Nemoc jako cesta ke zdraví: Holistický pohled na život a zdraví*. Bath: Gateway Books. ISBN 80-85954-48-6.

[15] VÁGNEROVÁ, Marie, Ladislav CSÉMY a Jakub MAREK. 2013. *Bezdomovectví jako alternativní existence mladých lidí*. Praha: Univerzita Karlova v Praze. ISBN978-80-246-2209-5.

[16] Zákon č. 108/2006 Sb., o sociálních službách. In: Sběrka zákonů České republiky. 2006.

POUŽITÉ INTERNETOVÉ ZDROJE:

[17] Sčítání lidu, domů a bytů 2011. Výsledky sčítání bezdomovců [online]. 2011, 31.5 2013 [cit. 2014-02-13]. Dostupné z:
http://www.czso.cz/sldb2011/redakce.nsf/i/vysledky_scitani_bezdomovcu

SEZNAM GRAFŮ

<i>Graf č. 1: Ročník studia</i>	37
<i>Graf č. 2: Místo studia</i>	38
<i>Graf č. 3: Vaše bydliště</i>	39
<i>Graf č. 4: Pokračování ve studiu</i>	40
<i>Graf č. 5: Koho považujete za bezdomovce?</i>	41
<i>Graf č. 6: Osoby ohrožené sociálním vyloučením</i>	42
<i>Graf č. 7: Práce s bezdomovci</i>	43
<i>Graf č. 8: Práce s bezdomovci – ano</i>	44
<i>Graf č. 9: Práce s bezdomovci – ne</i>	45
<i>Graf č. 10: Empatie</i>	46
<i>Graf č. 11: Narušení důstojnosti</i>	47
<i>Graf č. 12: Jak je narušena důstojnost u bezdomovce</i>	48
<i>Graf č. 13: Zařízení pracující s bezdomovci</i>	49
<i>Graf č. 14: Zkušenosti s dobrovolnictvím</i>	50
<i>Graf č. 15: Cílová skupina v rámci dobrovolnictví</i>	51
<i>Graf č. 16: Pomoc bezdomovci</i>	52
<i>Graf č. 17: Způsob pomoci bezdomovci</i>	53
<i>Graf č. 18: Problematika bezdomovectví v médiích</i>	54
<i>Graf č. 19: Postoj veřejnosti</i>	55

SEZNAM OBRÁZKŮ

<i>Obrázek č. 1: Šupková a kol. 2007. Zdravotní stav bezdomovců v České republice. ....</i>	20
<i>Obrázek č. 2: Šupková a kol., 2007. Zdravotní stav bezdomovců v České republice. ....</i>	20

SEZNAM TABULEK

<i>Tabulka č. 1: Ročník studia</i>	37
<i>Tabulka č. 2: Místo studia</i>	38
<i>Tabulka č. 3: Vaše bydliště</i>	39
<i>Tabulka č. 4: Pokračování ve studiu</i>	40
<i>Tabulka č. 5: Koho považujete za bezdomovce?</i>	41
<i>Tabulka č. 6: Osoby ohrožené sociálním vyloučením</i>	42
<i>Tabulka č. 7: Práce s bezdomovci</i>	43
<i>Tabulka č. 8: Práce s bezdomovci - ano</i>	44
<i>Tabulka č. 9: Práce s bezdomovci - ne</i>	45
<i>Tabulka č. 10: Empatie</i>	46
<i>Tabulka č. 11: Narušení důstojnosti</i>	47
<i>Tabulka č. 12: Jak je narušena důstojnost u bezdomovce</i>	48
<i>Tabulka č. 13: Zařízení pracující s bezdomovci</i>	49
<i>Tabulka č. 14: Zkušenosti s dobrovolnictvím</i>	50
<i>Tabulka č. 15: Cílová skupina v rámci dobrovolnictví</i>	51
<i>Tabulka č. 16: Pomoc bezdomovci</i>	52
<i>Tabulka č. 17: Způsob pomoci bezdomovci</i>	53
<i>Tabulka č. 18: Problematika bezdomovectví v médiích</i>	54
<i>Tabulka č. 19: Postoj veřejnosti</i>	55

SEZNAM PŘÍLOH

Příloha P I: Dotazník

Příloha P II: Seznam zařízení pracujících s bezdomovci

Příloha P III: Kazuistika

PŘÍLOHA P I: DOTAZNÍK

Vážené respondentky, vážení respondenti,

Obracím se na Vás se žádostí o vyplnění tohoto dotazníku, který poslouží jako podklad pro moji bakalářskou práci „Zdravotně sociální práce s bezdomovci“. Odpovědi, prosím, zakroužkujte, případně doplňte. Děkuji. Eliška Švehláková

1. Ročník studia .....
2. Místo studia.....
3. Vaše bydliště:
  - a) Zlín
  - b) vesnice v okolí Zlína
  - c) jiné město
  - d) venkov mimo okolí Zlína
4. Chcete dál pokračovat ve studiu?
  - a) ano
  - b) ne
  - c) nevím
5. Koho považujete za bezdomovce?
  - a) člověka bez stálého ubytování
  - b) člověka bez práce, který je odkázán na pomoc ostatních
  - c) člověka s dluhy
  - d) jiné, uveďte:.....
6. Které osoby jsou podle Vás nejvíce ohroženy sociálním vyloučením?
  - a) alkoholici
  - b) drogově závislí
  - c) nezaměstnaní
  - d) osoby se zdravotním postižením (hendikepovaní)
  - e) lidé s velkými dluhy
  - f) jiné, uveďte:.....
7. Dokážete se představit, že budete v budoucnu pracovat s bezdomovci?
  - a) ano
  - b) ne
  - c) nevím

8. Pokud ano, uveďte proč:

- a) považuji to za součást zdravotně sociální práce
- b) je to problematika, která mě zajímá (zajímá mě jejich životní příběh)
- c) chci těmto lidem pomáhat
- d) jiné, uveďte:.....

9. Pokud nechcete pracovat s bezdomovci, uveďte proč:

- a) bojím se setkání s bezdomovci
- b) opovrhuji sociálně vyloučenými, jako jsou bezdomovci
- c) myslím si, že tento styl života si vybrali sami a o pomoc ostatních nestojí
- d) jiné, uveďte:.....

10. Co si představujete pod pojmem empatie?

- a) soucit
- b) okamžitou hmotnou pomoc
- c) vcítění do problému
- d) pochopení problému
- e) rady
- f) jiné, uveďte:.....

11. Je z Vašeho pohledu narušena u bezdomovce důstojnost člověka?

- a) ano
- b) ne
- c) nevím

Pokud jste odpověděl/a „ano“, odpovězte, prosím, na následující otázku:

12. Jak je podle Vás narušena důstojnost člověka u bezdomovce?

- a) není jim projevována úcta
- b) jejich autonomie je narušena, nemohou uplatnit svůj názor
- c) nejsou to svobodní lidé, protože jsou odkázáni na dary jiných
- d) jsou narušena jejich základní lidská práva
- e) jiné, uveďte:.....

13. Víte, která zařízení ve Vašem okolí pracují s bezdomovci?

- a) ano, uveďte.....
- b) nevím, nezajímám se o tuto problematiku

14. Máte zkušenosti s dobrovolnictvím?

- a) ano
- b) ne
- c) přemýšlím o tom, že bych se stal/a dobrovolníkem

15. Pokud ano, s jakou cílovou skupinou jste se v rámci dobrovolnictví setkali?

- a) děti
- b) senioři
- c) bezdomovci
- d) osoby se zdravotním postižením
- e) jiné, uveďte:
te:.....

16. Pomohl/a jste někdy bezdomovci?

- a) ano
- b) ne (měl/a jsem možnost, ale nepomohl/a jsem)
- c) neměl/a jsem možnost

17. Pokud ano, jak?

- a) finančním obnosem
- b) oblečením
- c) dobrovolnictvím
- d) jiné, uveďte:
te:.....

18. Ve kterých médiích se dle Vás setkává veřejnost s problematikou bezdomovectví nejčastěji?

- a) v televizi
- b) v novinách
- c) v rádiu
- d) jiné, uveďte:
te:.....

19. Myslíte si, že veřejnost je k problematice bezdomovectví lhostejná?

- a) ano
- b) ne
- c) nepřemýšlel/a jsem o tom

PŘÍLOHA P II: SEZNAM ZAŘÍZENÍ PRACUJÍCÍCH S BEZDOMOVCI

Azylové domy

Azylové bydlení Cusanus

Druh sociální služby: § 57 - Azylové domy

Telefon: 572 501 563

Email: abc@uhradiste.charita.cz

Adresa: Průmyslová 1299, 68601 Uherské Hradiště

Web: www.uhradiste.charita.cz

Azylový dům

Druh sociální služby: § 57 - Azylové domy

Telefon: 573 340 630

Email: michaela.zaluska@astras.cz

Adresa: Purkyňova 702, 76701 Kroměříž

Web: www.mesto-kromeriz.cz

Azylový dům Elim

Druh sociální služby: § 57 - Azylové domy

Telefon: 720 736 700

Email: ad@elimvsetin.cz

Adresa: Vsetín 119, 75501 Vsetín

Web: www.elimvsetin.cz

Azylový dům pro osoby bez přístřeší Zlín

Druh sociální služby: § 57 - Azylové domy

Telefon: 577 432 383

Email: socsluzby.cckzlin@volny.cz

Adresa: Hornomlýnská 3712, 76001 Zlín

Web: www.cervenyriz.zlin.cz

Azylový dům Samaritán Otrokovice

Druh sociální služby: § 57 - Azylové domy

Telefon: 605 564 039

Email: samaritan@otrokovice.charita.cz

Adresa: Moravní 936, 76502 Otrokovice

Web: www.otrokovice.charita.cz

Azylový dům sv.Vincence

Druh sociální služby: § 57 - Azylové domy

Telefon: 572 542 988

Email: ad.vincence@uhradiste.charita.cz

Adresa: Na Hradbách 700, 68603 Staré Město

Web: www.uhradiste.charita.cz

Nízkoprahová denní centra

Denní centrum Elim

Druh sociální služby: § 61 - Nízkoprahová denní centra

Telefon: 720 736 711

Email: dc@elimvsetin.cz

Adresa: Rokytnice 413, 75501 Vsetín

Web: www.elimvsetin.cz

Nízkoprahové denní centrum

Druh sociální služby: § 61 - Nízkoprahová denní centra

Telefon: 577 432 383

Email: nizkoprah.cckzlin@volny.cz

Adresa: Hornomlýnská 3713, 76001 Zlín

Web: www.cervenykriz.zlin.cz

Nízkoprahové denní centrum ADAM

Druh sociální služby: § 61 - Nízkoprahová denní centra

Telefon: 573 331 498

Email: vera.zdrahalova@astras.cz

Adresa: Purkyňova 702, 76701 Kroměříž

Web: www.astras.cz

Nízkoprahové denní centrum sv. Vincence Uherský Brod

Druh sociální služby: § 61 - Nízkoprahová denní centra

Telefon: 724 651 299

Email: nizkoprah@uhbrod.charita.cz

Adresa: Vazová 2497, 68801 Uherský Brod

Web: www.uhbrod.charita.cz

Noclehárny

Noclehárna

Druh sociální služby: § 63 – Noclehárny

Telefon: 573 340 630

Email: michaela.zaluska@astras.cz

Adresa: Purkyňova 702, 76701 Kroměříž

Web: www.astras.cz

Noclehárna Elim

Druh sociální služby: § 63 – Noclehárny

Telefon: 720 736 700

Email: ad@elimvsetin.cz

Adresa: Vsetín 119, 75501 Vsetín

Web: www.elimvsetin.cz

Noclehárna pro osoby bez přístřeší Zlín

Druh sociální služby: § 63 – Noclehárny

Telefon: 577 432 383

Email: nizkoprah.cckzlin@volny.cz

Adresa: Hornomlýnská 3713, 76001 Zlín

Web: www.cervenykriz.zlin.cz

Noclehárna Samaritán

Druh sociální služby: § 63 – Noclehárny

Telefon: 605 564 039

Email: samaritan@otrokovice.charita.cz

Adresa: Moravní 936, 76502 Otrokovice

Web: www.otrokovice.charita.cz

Terénní programy

Terénní práce Elim

Druh sociální služby: § 69 - Terénní programy

Telefon: 720 736 711

Email: tp@elimvsetin.cz

Adresa: Rokytnice 413, 75501 Vsetín

Web: www.elimvsetin.cz

Terénní program

Druh sociální služby: § 69 - Terénní programy

Telefon: 577 210 607

Email: zlin@cervenykriz.eu

Adresa: Potoky 3314, 76001 Zlín

Web: www.cervenykriz.zlin.cz

Terénní program Samaritán

Druh sociální služby: § 69 - Terénní programy

Telefon: 605 564 039

Email: samaritan@otrokovice.charita.cz

Adresa: Moravní 936, 76502 Otrokovice

Web: www.otrokovice.charita.cz

PŘÍLOHA P III: KAZUISTIKA

Osobní údaje:

Jméno: Pan A

Věk: 53 let, od roku 1993 žije na ulici

Pan A bydlel v malé vesnici v okolí Zlína, v rodinném domě, se svou manželkou a dvěma syny. Pan A je vyučen jako obuvník, od svých patnácti let pracoval ve Svitu u pásové výroby. Když ho z obuvnické firmy propustili, našel si pan A práci na jatkách. Po jejich zrušení nemohl dlouhou dobu najít práci, navíc měl dluhy. V té době se také rozvedl a ocitl se na ulici, protože dům byl napsaný na jeho manželku a děti. S bývalou manželkou a syny se pan A nestýká ani o nich nic neví, na nikoho z rodiny nemá telefonní číslo: *„nikdo z rodiny se ke mně nezná, protože jsem jim udělal ostudu svým stylem života.“* Stejně tak se svými třemi sourozenci se pan A nestýká, pouze se svou matkou, která mu i platila pobyty v nemocnici. Pan A využíval služeb noclehárny, azylového domu i ČČK, má také bohaté zkušenosti s terénními sociálními pracovníky. Orientuje se v cenách i v požadavcích zařízení: *„na Samaritánu zaplatíte 60 Kč za noc, pokoje jsou po třech a po čtyřech lidech. Musíte přijít střízlivá, jinak Vás nepustí.“* Pan A uvádí, že nejhorší je situace v zimě, on i jeho kamarádi mrznou a proto požívají alkoholické nápoje, je to jediná možnost jak se zahřát. Proto pan A využívá během zimy služeb ČČK a na jaře se vrací znova na ulici. Trvalé využití např. azylového domu pan A odmítá, protože by musel dodržovat režim. Pan A je silný kuřák, vykouří třicet cigaret denně. V nemocnici nekouří, protože jenom leží. Pan A byl několikrát hospitalizován v Krajské nemocnici Tomáše Bati: *„dvakrát jsem měl oboustranný zápal plic, zdravotníci mě našli na ulici, v bezvědomí. Viděl jsem černou díru, propadal jsem se.....byl to hnusný pocit.“* Od terénního pracovníka bylo zjištěno, že pan A býval dřív „kápo“ mezi bezdomovci, na jednom místě si zřídil „živnost“, kde nechával přespávat jiné bezdomovce za úplatek. Za jeden den si byl schopen vydělat i sedm set korun. Toto místo bylo ovšem po nálezů mrtvého těla zavřeno policisty: *„umřelo přede mnou hodně lidí.“* Pan A přiznává, že s ním někdy není lehké pořízení: *„zeptejte se sociálních pracovníků, jaké jsem číslo, ony už mě dobře znají.“* Pan A se i se svými kamarády zdržuje na jednom místě v blízkosti obchodního domu, kde chodí pro jídlo, které se vyhazuje do velkého kontejneru za budovou obchodu. Pro oblečení si chodí do šatníku charity, který je otevřen každé úterý a čtvrtek. Staré oblečení vyhazují. Do nemocnice chodí za panem A jedna kamarádka z ulice, která také využívá služeb ČČK. *„Jo, to je moje kámoška z ulice. Ona chodí do ČČK, takže je udržovaná.“* Podle pana A jsou sociální pracovníci v zařízeních pro bezdomovce hodní, ale je jich na jedno zařízení moc. Sociální pracovníci se několikrát snažili pomoci panu A s vyřízením invalidního důchodu. Měli však problémy s doklady pana A, které opakovaně ztratil a znovu vyřizoval. Nakonec bylo zjištěno, že pan A nemá na invalidní důchod nárok, protože nesplňuje podmínku odpracovaných let. Zdravotníci pro něj v životě udělali hodně, ale nelíbí se mu, že mu dávají za vinu jeho současný zdravotní stav.

Pan A má rozsáhlé defekty dolních končetin. Po hospitalizaci v nemocnici bude pan A upoután na invalidní vozík.

Kazuistika vznikla dne: 14. 1. 2014

Zpracovala: Eliška Švehláková